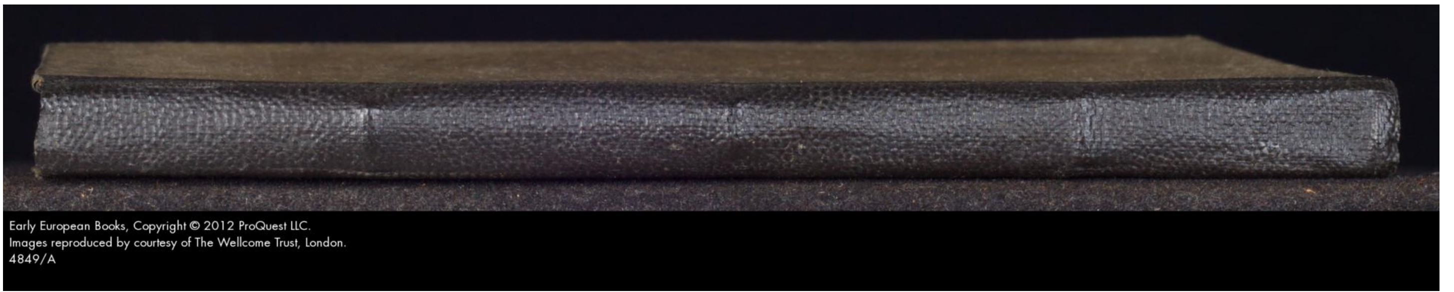

Palermo

DE HVMORVM PVRGATIONE IN morborum initijs tentanda Bernardino paterno Salonensi authore.

EIVSDEM EPISTOLA AD Reuerendissimū & Illustrissimū Cardinalem Moronum, quod cœna vberior prandio esse debeat ex antiquorum Medicorum decretis: etiam in catarrho.

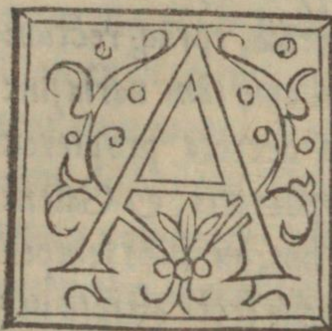

REVERENDISSIMO AC ILLVSTRIßimo Cardinali Nicolao de Redulphis, Bernardinus Paternus Salonensis, Fœlici.D.

CVM Ea in me semper fuerit uoluntas, ut lucubrationes meæ in eorum potißimum manus peruenirent, qui ueritatem ipsam tanquam optimum hominis finem præ cæteris rebus colunt ac uenerantur, propterea operepræcium facturum me existimaui, si ex inclyti nominis ornatißimi uiri nuncupatione (qui non solum dignitate ac uirtutibus præstaret, sed ueritatem ipsam unice coleret ac ueneraretur) eis fauorem aliquem conciliarem. Inter multos autem qui mihi ocurrebant quibus mei hi labores dicarentur, tu imprimis mihi uisus es amplissime præsul, quem eorum patronum ac defensorem implorarē, ut potè uirtutum omnium refertissimum ac dignitate præstantissimum, & quem sciebam maximo ueritatis amore semper teneri. Hocq; feci ratus id tibi inter alias animi tui miras dotes uiro humanissimo, non ingratum fore. Accipe igitur Reuerendissime domine paterni tui labores, testes animi erga te mei, atq; obseruantiæ. Quorum patrocinium si abs te uiro amplißimo ac ad unguem absolutissimo libenter susceptū cognouero, ad maiora me accingens quandoq; maiora dicabo. Vale.

DE HVMORVM PVRGATIONE in morborum initijs tentanda ex Hippocratis & Galeni decretis Bernardino paterno Salonensi Authore.

Egrotantiũ corpora quo morbi tempore purgauerint, duo medicorum lumina, Hippocrates uidelicet & Galenus, inter multa, quæ in arte medica nequaquam satis adhuc explicata sunt, id mihi omnium perdifficilis, ac penè indissolubilis quæstionis esse uidetur. Quam præstantissimi nostræ ætatis medici aliquando explicare aggressi non solum uarias ac inter se discrepantes sententias, sed penitus contrarias protulerunt. Quidam enim nec Hippocratem neq; Galenum in morborum principijs unquam purgasse (nisi turgerent humores) asseuerant. Alij uero contra mediocri quadam purgatione (quam minoratiuam appellant) id eos semper fecisse contendunt. Omnes autem tam enixe, ualidisq; adeo rationibus partes suas agunt: ut perarduum sit iudicare qui nam eorum ad Hippocratis ac Galeni mentem propius accedant. Quod quam noxium mortalibus sit, quantumq; arti medicæ deroget unusquisq; facillime cognoscere potest. Nam per de-

um immortalem quid artem medicam inconstantiæ magis, atq; incertitudinis arguere potest: quàm præcellentium medicorum tam contraria decreta? Aegrotantibus uero quid noxium magis dici, aut excogitari potest, quam in ipsarum statim curationum exordijs circa ualida remedia, eorũq; rectum usum medicos aberrare? Aedepol cum tam uaria sint tamq; inter se pugnantia eorum decreta propterea fieri nequit, ut omnes ueram Hippocratis, & Galeni mentem assequantur. Itaq; aut hos, aut illos semper aberrare necessum est. At si utraque secta ab ipsa ueritate abhorreat, omnes fermè medici qui hac ætate arti operam aliquam concedunt, pessime morborum curationes aggredientur: cum omnes propè dixerim alteri dictarum sectarum totis uiribus inhæreant. Cum igitur rei istius ueritas humano generi summopere utilis futura sit, pulcherrimamq; habeat inuentionem, propterea nitendum à nobis est ueritatis amatores (uobis enim solis cupio ut contingat meos hosce labores suscepisse) ut ipsam pro uiribus perquiramus. Quod tam et si per arduum uidetur, commode tamen à nobis fieri poterit, si postposito uniuscuiusq; sectæ amore, in ueritatem ipsam recto tramite tendere uoluerimus. Quod ego nunc (absit arrogantia) facere aggredior. Nã omisso quocũq; animi affectu, in ipsam ueritatem ut in optimum scopum respiciens

quæ fuerit Hippocratis atq; Galeni de proposita quæstione sententia in lucem proferre decreui. Vobis autem meos hos labores imprimis dicatos uolui, ut si quid non ita perfecte elaboratum, aut a recta ueritatis uia abhorrens per me dictũ fuerit, eo animo qui erga ueritatem in uobis semper esse solet, id castigetis. Non enim talem, ac tantum uirum me ipsum profiteor quin in multis me posse decipi credam. Valde enim difficile ut Galenus ait, est, ut qui homo sit, in multis non peccet. Peccare etenim humanum: probi autem uiri, iuxta Hesiodi sententiam, est recta monentibus obsequi. Quod me uobis semper facturum polliceor. Verum ut ad rem ipsam iam deueniamus, quid utraq; secta pro suarum partium defensiene afferat ut res ordine quodam clarius explicetur, ante omnia ad examen reuocare operepræcium existimauimus. Multi itaq;, & me hercle non spernendi medicæ artis proffessores, in omnibus tum diuturnis, tum acutis morbis: et ipsorũ quidam nõ solum in eorũ principijs sed etiã in incremẽtis, ac sũmis morborũ uigoribus mediocri quadã purgatione, qua peccãtiũ in corpore humorũ aliqua pars expurgetur, ægrotantes semper tentant: idq; ab eis recta ratione fieri atq; iuxta Hippocratis & Galeni decreta contendunt: ut uidelicet parte ea humorũ Natura exonerata, reßiduũ melius atq; facilius supare ualeat. Aduersus quos grauißimi

etiam medici insurgunt: eosq́;, ut potè ab Hippocratis ac Galeni mente penitus alienos, atq; ab ipsa ueritate prorsus abhorrentes, multis ac ualidis rationibus oppugnare nitũtur. Atq; imprimis inquiunt, quidnam optimis illis uere medicinæ authoribus magis repugnat quàm istorum decretum? cum prima aphorismorum parte multisq; alijs in locis quos longũ esset recensere, & Hippocrates, & Galenus concocta medicamento purgatorio tentanda, non cruda, neq; in principijs (modo non turgeant) clarißime præcipiat.
« Tunc enim (ait Galenus, quando scilicet concocti
« erunt humores) naturam etiam habebimus euacuatio-
« ni adminiculantem: siquidem uidetur, & ipsa post cõ-
« coctiones humores discernere, & superfluitates ex-
« pellere: quo tempore fiunt iudicationes. Verum si humores turgeant, hoc est si de membro ad membrum moueantur, suoq; motu ægrotantem infestent, tunc purgationis aliqua sese nobis offert indicatio: cum nullo indigeant humores ad exitum paratißimi & ad euacuationem properantes (ut Galeni uerbis sexto de uulgaribus morbis utar) nisi purgatorio medicamento quod ueluti manum præbens eos ad aluum ducat: ut quarta aphorismorum parte idem Galenus nos docuit. Id autem præsertim faciendum est, quãdo timor adest, ne ij qui per corpus uagantur humores in princeps aliquod membrum decumbant, sæuissimumq; in

animali morbũ causent, quemadmodum eiusdem fuit Galeni sententia quarta aphorismorum parte, quam ex Antyli decretis Aetius quoq; tertio suorum de re medica librorum apertißime comprobauit. Verum cum raro accidat humores turgere taliq; motu moueri, propterea diuinus ille medicorum princeps Hippocrates prima aphorismorum parte, raro in acutorum morborum initijs purgãda esse corpora præcipiebat, idq; maxima cum præmeditatione faciendum. Quam sententiam explicans Galenus tam aperte horum decretum confutare uidetur, ut mirum sit quomodo ij (si ea quæ ibi à Galeno scribũtur unquam perspexerint) adhuc in sua opinione sint peruicaces. Ait enim.
" Nunc autẽ quod circa acutorũ tantũ morborũ princi
" pia cõtingit aliquãdo utiliter purgare nos docet Hip
" pocrates. Nam in longis morbis semper oportet ex-
" pectare concoctionem, in acutis uero cum turgent,
" ab initio possumus medicamentis purgantibus uti, &
" hoc ipsum cum multa cautione, & præmeditatione fa
" cere. Hæc ille. Ex quibus sanè uerbis luce clarius apparet eos ualde decipi: cum Galenus in diuturnis morbis ante purgationem expectandam esse humorum concoctionem expresse asserat, in acutorum autem morborum initijs solummodo id concedat, quando humores turgent. Quod maxima etiam cum cautione faciendum est, ut idem Galenus testatur: nempe obser

uata corporis dispositione, nũquid scilicet paratum
" sit ad purgationem an secus. Corpora enim ubi qui-
" spiam purgare uult oportet fluida facere: ut secun-
da aphorismorum parte Hippocrates scripsit. Corpus
uero fluidum reddetur Galeno in eius sententiæ expo
sitione teste, meatibus reclusis per quos humores at-
trahi debent, & attenuatis incisisq; tenacibus, & craf
sis humoribus. At boni ij, ac præstantißimi medici,
non solum in acutorum sed in diuturnorũ etiam mor
borum initijs, uel quiescentibus humoribus, nulloq; mo
do in motum concitatis sed membris impactis, nulla
deniq; corporis præparatione facta nihilominus cor
pora purgare non uerentur. Illud autem præter om-
nem rationem facientes ea ægrotantibus inferunt no
cumenta quorum optimus ille senex quarto de ratio-
ne uictus in morbis acutis his uerbis meminit.
" Quicunq; autem ea quæ inflamantur statim morbo-
" rum inter initia medicamento soluere conantur: ij ab
" intensa inflammataq; parte nihil adimunt, non enim
" cedit obsequiturq; quæ ad huc cruda est affectio.
" Quæ uero morbo aduersa sunt & sana absumuntur
" contabescuntq;. Ducto autem ad imbecillitatem cor-
" pore morbus superior euadit: qui ubi corpus uicerit
" remedium non habet. Hãc semtentiam eius sectæ fau
tores aut præterierunt, aut eam ut pote ipsis maxime
repugnantem despexere. Si enim ipsi animum adhi-

buißent proculdubio tam erronea affirmare non perexissent. Nam Hippocrates in præposita sententia horum opinionem ferme consulto damnare uidetur: qui crudos humores ac membris impactos purgare non timent. Cum enim humores sint tales, propterea medicamento attrahente non cedunt uiolentaq; fit eorum commotio. Ex hoc autem & membra tabescere, & uirtutis robur dissolui necessum est. Verum non hæc solum, crudos humores purgantes ægrotantibus inferunt nocumenta sed illa etiam quæ Galenus quarto de tuenda ualetudine hac oratione recensuit.
" Deiectio enim inquit, in his tormina & rosiones cre
" at, animiq; deliquia: cũ eo quod nec notatu quippiã di
" gnum educitur, quando crudi omnes humores pigri
" atq; ad motum inepti propter crassitudinem frigidita
" temq; sunt. Quo fit ut omnes etiam angustas uias
" obstruant: per quas id quod medicamentum deijcit fer
" ri ad aluum debeat: ob quam causam nec ipsi educen
" tur & alijs impedimẽto erunt. Id quod sanè Hippocra
" tes illo oraculo præcauit, quo breuißime præcipit con
" cocta medicamento tentanda esse non cruda. Euitabũt ne unquã hæc incõmoda qui partem crudorũ humorũ mẽbris impactã purgant? Non certe. Quãdo pars illa quæ educit̃ tormina rosiones et animi deliqa ægrotãti afferti: pars uero quæ inãgustis meatibus firmatur eos magis obstruit, cæterisq; ĩpedimẽto ẽ ne educi possint

Quæ omnia nocumenta ij euitarent si, parato prius corpore ac concoctis humoribus, ad purgationes accederent. Hippocrati itaq;, & Galeno apertißime ij repugnant qui in morborum principijs mediocri ea purgatione (etiam quod humores nõ turgeant) ægrotantium corpora tentanda esse autumant. His non minus iniuiunt, reclamat arabum medicorum facillime princeps Auicenna quarto canonis, qui febrium putridarum generalem curationem docens, hæc scripta reliquit. Et cum administraueris canones prædictos in principio euentus, tunc oportet post illud ut occuperis in digestione (sic enim uoce non apposita ut opinor, Auicenne interpres concoctionem appellauit) & euacuatione, quæ non est secundum semitam minorationis, & alleuiationis. At qui nam sunt hi canones quos in febrium putridarum initijs Auicenna nobis seruare præcipit? Qui? Non alij profecto quã ij quos ipsemet Paulo superius his uerbis retulit. Deinde fac sequi phlebotomiam solutionem uentris subtilem proprie si fuerit illic siccitas cum illis quæ sunt sicut aqua hordei, & alsiracost pauco & aqua hordei cum syrupo acetoso. Et si natura non fuerit lenis adde in eo quod sit sicut syrupus uiolatus. Et sit ultimitas lenificatio non fluxus uentris, aut solutio laboriosa. Et magis dilectum apud me est usus clysteris secundum ultimitatem qua indigetur in uirtute.

In his remedijs quæ ab Auicenna hic referuntur ſuā ne minoratiuam purgationem, quam tamen in putridarum febrium principijs maxime tentandam arbitrātur, ij unquam reperient? Nō hercle, cum eam uentris euacuationem ſolummodo præcipiat, qua ea expurgari ſolent, quæ in uentre, & inteſtinis continentur. Quæ quidem uentris potius lenitio quædam eſt quā humorum qui morbum efficiunt purgatio. Cū itaq; inter ea quæ dicta ſunt, minoratiua horum purgatio haud reperiatur, & poſt eorum rectam administrationem præcipiat Auicenna, nos occupari non debere in aliqua minoratiua euacuatione, propterea iure optimo dicendum eſt illos ab eius quoq; mente longe alienos. Quod quidem uel luce meridiana clarius paulo inferius his etiam uerbis demonſtrauit. Si autē non eſt naturæ poſſibile expellere illam ſuperfluitatē niſi poſt horam in qua ſit præparatio ad expellendū in urina, tunc ſimiliter oportet ut ſciamus quod arti euacuare humorem ante illam horam in qua apparet digeſtio in urina eſt prohibitum, aut laborioſum, malum, & fortaſſe mouet, & non operatur ultime, et fortaſſe permiſcet malignum cum bono. Cum itaq;, & ij partem eam humorum crudam expurgare conentur, quam natura recte operans nūquam expelleret, propterea, & purgatio laborioſa ſequitur, & ſæpiſſime permixtio mali cum bono. Ab Auicennæ igitur de-

cretis penitus sunt alieni. Hoc idem uoluisse eundem Auicennam in febris pituitosæ periodicæ curatione certissimum est, dum ait. Et ego non diligo nisi expetationem digestionis. Inquibus febribus hi, Auerois authoritate moti (quæ tamen in arte medica non est tanti æstimanda, quantum in philosophia sibi arogare uidetur) purgationem illam potissimum tentandã censent. Quod si forte antiquæ Auicennæ interpretationi quæ habet. Et ego non diligo expectationẽ digestionis, maiorem fidem adhibendam esse quàm nouæ dixerint, præter hoc quod coacti erunt fateri Auicennam Hippocrati ac Galeno contradicere, ipsum met sibi ipsi contrarium efficient: cum et in locis supra adductis ex capite de cura febrium putridarũ ingenerali, & eodem capite oppositum dicere uidea-
« tur. Ait enim. Et multotiens quidem conceditur eua-
« cuatio phlegmatis & humoris crudi in hac hora: sed
« melius est ut expectetur complementum digestionis.
Que quidem Auicennæ sententia eos maxime redarguit, qui in febrium quoq; earum augumentis, summisq; uigoribus purgare non uerentur. Hippocrati itaq; Galeno Auicennæ cæterisq; planè bonis authoribus aduersartur, qui in morborum initijs, humores etiam non turgentes, purgare audent. At hi, contra ualidis non minus rationibus partes suas agunt: aliorumq; opinionem ut pote falsam improbare nitũtur.

Atq; Hippocratem imprimis hi quoq; contra eam adducunt: qui secunda aphorismorum parte minoratiuã purgationem in morborum principijs apertissime cõcedit, dicens. Quum morbi inchoant siquid uidetur mouendum moue: quum uero consistunt ac uigent melius est quiescere. Quod Galenus hanc sententiam explicans his uerbis clarißime nos docuit. Circa principia uero illorum morborũ in quibus speramus ægrotum conualiturum tentandum est maiora afferre remedia: de quibus Hippocrates dixit / Siquid uidetur mouendum moue / sunt autem hæc maxime uenæ sectio, nõnunquam uero & purgatio: quorum neutrum oportet morbo iam consistente adhibere. Vt enim in libro de crisibus manifestauimus concoctiones morborum tunc maxime fiunt. Vt igitur hæ citius eueniant melius est circa principia euacuare: quo minorem iam factam materiam facilius natura poßit concoquere. Hæc Hippocratis & Galeni uerba nisi quã extorte inquiunt isti, exponantur tam expresse humorum minoratiuam purgationem in morborum initijs fieri poße demostrant, ut mirum sit quomodo ij, qui se solos Hippocratis ac Galeni imitatores proffitentur, eam repræhendere audeant. Nam hic expreße Galenus, iuxta Hiopocratis sententiam, in morborum principijs mediocri quadam purgatione corpus euacuandum esse præcipit, ut paucioribus in

in eo relictis humoribus eos facilius natura concoquere ualeat. Id profecto nemo nisi admodum propter uus inficias ire potest. Cur ergo aiunt, nūquam finem calūniandi nos ij, faciunt? Si ea quæ Galenus præcipit, atq; ob eandem causam exequimur: si eius sententiam integram, & inuiolatam seruamus, quid nobis molesti semper esse pergunt? Hæc illi. Verum alij iterum in eos insurgunt: Hippocratisq; ac Galeni dictā sententiam contra ipsos, qui eam pro sui tutela adducebant, retorquere nituntur. Considerate inquiunt, ò optimi uiri paulo diligentius Galeni uerba. Quod si feceritis id uobis procul dubio apparebit, quod scilicet tantum ab est ut ea contra nos sint, ut potius contra uos, nobis maxime faueant. Quid enim ait? Sunt autem hæc uidelicet remedia in morborum principijs adhibenda, maxime quidem uenæ sectio, nonnūquam uero, & purgatio. O præstantissimi, duæ illæ dictiones / maxime / & / nonnunquam / in oratione positæ qd nam aliud significant quàm naturam sæpißime exonerandam esse sanguinis mißione in morborum initijs, rarißime autē purgationibus? At uos hoc semper facitis. Propterea merito dicimus uestra decreta à Galeni mente longe aliena: cum id quod ipse rarissime expedire significauit, uos sæpißime tentetis. Verum cum hi Galeni sententiam contra eos quoq; esse aperte uideant, ob id eam iuxta proprium decretum

interpretari ſtudent. Non omnes tamen eandem loci illius expoſitionem afferunt, ſed quidam Hippocratẽ & Galenum eam purgationem in morborum initijs admittere aiunt, quam prima etiam aphoriſmorum parte ij conceſſerunt dum uidelicet turgent humores. Cum autem raro contingat humores turgere, propterea raro etiam in morborum principijs purgãdum. Quod per illam dictionem / nonnũquam / ſignificauit Galenes, raro indicans purgationes in initijs morborum adhibendas eſſe, quando ſcilicet turgent, quod quidem raro euenit. Alij uero ex huius ſectæ authoribus non hanc, ſed aliam illius ſententiæ approbant expoſitionem. Quod uidelicet Galenus de ea purgatione loquatur, qua illa ſolummodo quæ in uentre cõtinentur educi ſolent. De qua Auicenna quarto canonis in uerbis ſupra adductis ex capite de cura febriũ pudridarum in generali locutus eſt. Non deſunt etiã tertij, qui hac expoſitione reiecta, propter dictionem illam / purgationibus / qua uſus eſt Galenus, alias perquirunt. Quod quidem (mea ſententia) ſignum euidens eſt quod nemo illorum ueritatem ipſam propè attingit. Nam ueritas undequaq; ſibi uiam parat, cũq; inuenta eſt clariſſime eluceſcit. Verum quantũ ij aberent in ſequentibus demonſtrabimus. Nunc enim ad Auicennam redeundum eſt quem minorantium ſecta præcipuum ſui decreti defenſorem proffitetur.

Nā is quarta fen primi canonis de purgationibus tractans, post multa tandem ex Galeni decretis docet in morbois diuturnis concoctionem semper expectandam, priusquā corpora purgemus: similiter & in acutis, modo humores non turgeant. Quo facto, hæc Auicenna Galeni præcepta ferme limitans, ait.
"Et similiter cum non fuerimus securi quod uirtus usq;
"ad maturitatis horam perduret euacuabimus eam pos
"quam nobis cauerimus ut eius grossitiem & subtili-
"tatem sciamus. Ex quiqus inquiunt ij, uerbis, liquido constat Auicennam huiuscæ fuisse opinionis: quod scilicet si periculum adsit, ne uirtus ita à morbo opprimatur ut non possit usq; ad summum eius uigorem durare, tunc purgandum esse, etiam quod humores nullo modo turgerent. Quod longe etiam clarius quar-
"to canonis his uerbis ostendit. Et simliter cum times
"uictoriam humoris magis necessaria cautella est eua-
"cuatio. Et si non est digestus nō moueas nisi inprinci
"pio. Iuxta itaq; Auicennæ præcepta crudis existentibus humoribus quamuis non turgeant, purgandum est corpus, ut uirtute exonerata melius atq; facilius ea morbo resistat. Hoc in particulariū morborum curatione ipse etiam met Auicenna sæpissime obseruauit. Nam (ut cæteros breuitatis causa omittam) quarta canonis in pestilentium febrium curatione, statim ab earum initijs purgationem præcipit hæc scribens

" Summa curationis earum est alleuiatio & illud cum
" phlobotomia & solutione uentris, & oportet ut inci
" piatur in ea ad euacuandum. Si autem materia uin-
" cens fuerit sanguinea fiat phlobotomia: & si fuerint
" alij humores euacuentur. Illud idem in Alopeciæ cu-
ratione eum obseruasse certissimum est. Nam quarto
" canonis de ea disserens hunc in modum scribit. Non
" est dubium quin rectificatio regiminis in ea sit eua-
" cuatio illius humoris facientis imprimis. Et paulo in-
" ferius. Et incipiat prima res cum euacuatione corpo-
" ris imprimis ab humore faciente cum medicinis edu-
" centibus ipsum aut cum phlobotomia si materia exi-
" guerit illud. Quam quidem sententiam à Galeno
sumpsit primo de compositione medicamẽtorum secũ
" dum locos, qui de alopeciæ curatione hæc ait. Quare
" in istis primum totius corporis purgationem adhibe-
" bis aut pharmaco pituitam ducẽte exhibito: aut quod
" bilem pallidam aut nigram trahit: coniectura redũ-
" dantis humoris ex colore cutis facta. Ego uero sem-
" per perhieram purgaui. Et quæ deinceps. Ex quibus
manifestissime apparet Auicennæ præceptum ex Ga
leno transumptum esse. Cum itaq; & Auicenna &
Galenus conformes, in morborum initijs humores mi
nime turgentes purgent, quid prohibet aiunt ij, nos
quoq; eorum exemplo, id efficere? His & consimilibus
rationibus, & antiquorum medicorum authoritatibus

ſe ipſos tutari nituntur: qui crudos ac quieſcentes humores purgare conſueuerunt. Atq; alterius ſectæ rationes unica ſolutione ſe diluere putant: nempe duplicem purgationem ſtatuentes, unam quidem minoratiuam (ita enim eam appellant) qua pars quædam humorum ſolummodo e corpore ducitur: aliã uero eradicatiuam (ſic enim eam uocant) qua tota humorũ prauorum moles expurgatur. Harum purgationum priorem ante humorum concoctionem tentari debere contendunt, poſtremam uero non. Quam Hippocrates et Galenus in locis contra eos per aliam ſectã adductis ante concoctionem humorum prohibuerunt. Hæc ſunt boni ueritatis cultores, quæ ab utraq; medicorum ſecta pro ſuarum partium defenſione adduci ſolent. Quæ tantam fidem facere uidentur ut merito ancipites reddantur qui ea aliquando intelligunt: atq; in quam partem inclinent pænitus ignorent. Verum quantum omnes à recta ueritatis uia aberrẽt, in ſequẽti huius operis parte luce clarius oſtendemus. Hæc enim pars ſufficientem magnitudinem adepta eſt.

SECVNDA PARS.

NEotericorũ medicorum uarias, ac penitus inter ſe diſcrepantes ſentẽtias, de humorum crudorum purgatione, ac rationes quibus propria decreta firmare nituntur, hucuſq; recenſuimus. Nunc autem quantum omnes (eorum pace dictum ſit) à ueritate ſint alieni aperiendum. Quod ut facilius fieri poſſit, ſingulam dictarum opinionum ad examen reuocemus: à minorantium ſecta ſermonis exordium capientes. Inter eos uero qui huic ſectæ inhærent, illi mihi maxime repræhenſione digni uidentur: qui non ſolum in morborum initijs, ſed in eorum quoq; incrementis ac ſummis uigoribus ægrotantes purgare nõ uerentur. Aduerſus enim hos, primo eſt Hippocratis ſententia ſecunda aphoriſmorum parte quæ hunc in modum ſe
" habet. Cum morbi inchoant ſiquid mouẽdum uidetur
" moue: cum uero conſiſtunt ac uigent melius eſt quie-
" ſcere. Quam explicans Galenus, horum opinionẽ
" apertiſſime his uerbis confutauit. Circa initia uero il
" lorum morborum, in quibus ſperamus ægrotum con-
" ualiturum tentandum eſt maiora afferre remedia de
" quibus Hippocrates dixit / Si quid uidetur mouendum
" moue / ſunt autem hæc maxime quidem uenæ ſectio,
" nonnunquam uero & purgatio. Quorum nullum
" oportet morbo iam conſiſtente adhibere. Cum hic

Galenus in summis morborum uigoribus & sanguinis missionem & purgationem omnino prohibeat dicens, Quorum nullum oportet morbo iam consistente adhibere, quis per deum immortalem illorum decretum non damnabit? Nemo certe qui frugi sit uir. Eorum autem quæ in eo aphorismo dicta sunt reddens rationem Galenus in libro de optima secta ad Thrasybulum eos non minus redarguit, hæc scribẽs.
" Cumq; dixit Hippocrates, inchoantibus morbis si
" quid uidetur mouendum moue: in summa enim uehe-
" mẽtia quietem agere præstat, nõ à morbi tẽpore im-
" pulsus auxilia interdicit. Nouerat enim in morborũ
" initijs facultatem ualentem esse: proptereaq; remedio
" rum applicationi non obstare. Sed in morborum ue-
" hementia iam flacescens remediorum agitationẽ non
" sustinet. Hæc ille. Ex quibus me hercle clarissime cõstat hos ab eius atq; Hippocratis mente penitus alienos. In acutorum quoq; morborum incrementis ac summis uigoribus inquibus potissimum ij purgare nõ uerentur Hippocrates prima aphorismorũ parte pur
" gationes interdicere uidetur dũ ait. In acutis passio-
" nibus raro & in principijs medicinis purgantibus uti
" & hoc cum præmeditatione faciendum. Quod longe
" clarius Galenus secundo in primũ prorrhetici cõmen
" tario his uerbis nos docuit. Nullus etenĩ ita affectos
" purgare ingreditur, ut dictio ostendit: cũ hoc quod ꝑ

« cedente morbo fieri hæc cōmostret, & non circa
« principia, quādo in acutis solū purgandi est occasio
Quid clarius contra eos dici aut excogitari potest?
Aduersus illos Auicenna quoq; est quarto canonis in febrium pudridarū generali curatione, qui (ut in prima huius operis parte dictū est) præcipit post ea quæ in febrium initijs sunt adhibenda (quæ paulo superius docuerat) nos in alio uersari non debere quā in humorum concoctione, & purgatione quæ non sit (ut ipse ait) secundū semitā minorationis & alleuiationis. At ij, transacto etiam febriū pudridarum principio nihilominus ægrotantes suis minoratiuis purgationibus tentare audent. Accedit ad hoc eiusdem Auicennæ sententia eodem capite scripta quæ illius decreti falsitatem apertissime demonstrat. Ait enim. Et simi-
« liter si times uictoriam humoris magis necessaria cau
« tella est euacuatio. Et si non est digestus non mo
« ueas nisi in principio apud statum uero non moueas
« aliquid. Toto itaq; (ut aiunt) cœlo ij à recta ueritatis uia aberrant. Eos igitur omittamus: ac quantopere alij simul cum ijs delinquant in principijs morborum crudos & quiescentes humores purgantes contemplemur. Atqui cum omnes excretiones per aluum à Natura factæ sine concoctionis indicijs, uel nihil conferant, uel officiant ægrotantibus: quid de ea sperandum quàm isti sua illa

minoratiua purgatione tentant? Quod si illud quispiam ex eis negaret: audiat is parumper Galenum secundo in primum prorrhetici comentario id
" clarißime asserentem. Nempe aluus (inquit) in quouis
" morbo profluens sine quidem cococtionis signis (quæ
" sæpius audiuisti) nihil iuuat: si uero implacidius ope-
" rata fuerit præter id quod nihil iuuat noxam etiam
" affert. Hoc idem magnus etiam Hippocrates secunda in primum de uulgaribus morbis parte his uerbis no-
" bis significauit. Præterea quæ uiolenta erant statim
" opprimebant uel nihil proderant. Quam sententiam
" explicans Galenus illud apertissime affirmat dicens
" Qui procedunt morbi à concoctionis difficultate &
" copia crudorum humorum, nullum ab excretionibus
" consequuntur emolumentum. Dixit enim multas uio
" lentas confestim opprimere uires: at quæ tales non
" sunt nihil iuuare. Hoc idem quarta aphorismorum parte, quarto de præsagatione ex pulsibus, & alijs plærisq; in locis Galenum uoluisse certissimum est. Cum itaq; alui excretiones à natura etiam facte, ante humorum concoctionem aut nihil prosint aut ægrotantibus officiant, quid quæso de ea sperandum est, quam isti purgatorio medicamento procurant? Equidem cum rem ipsam diligenti examine perpendo, nihil aliud horum facinus mihi uidetur quàm naturam irritare: eamq; ut ita dicam, cogere ut ante debitum temp

pus ac præter occasionem morbum iudicet. Quod Galenus ferme consulto repræhendens tertio de die-
« bus decretorijs hæc scribit. Præuenire autem crisim
« quod Hippocrates προεκρηγνυσθαι (quasi dicas præ-
« rumpere) appellare consueuit malum est. Nam idonea
« simul cum his quæ lædunt excernuntur, fitq; hoc natu-
« ra incitata uel ab exteriore quodam, uel ab ijs quæ in
« ipso corpore detinentur. Extrinsecus igitur est me-
« dicus qui parum recte quid fecerit. Quid? Medicus inquit, qui parum recte quid fecerit, causa quandoq; est naturã incitans ut præter occasionẽ & ãte debitũ tempus humores excernat. At quo nam magis ad id excitari potest quàm si purgatorio medicamento eam irritemus? Verum inquiunt ij, natura parte quadam humorum deonerata, quod supererit facilius uincet. Facilius uincet? cur non potius id ei accidet quod pau-
« lo inferius idem Galenus scriptum reliquit? Cõsidera
« mihi inquit, tale quid in natura accidisse quod homi-
« nibus contingit qui fortioribus quibusdam irritati ꝑ
« necessitate impetum faciunt ĩuaduntq; eos, & impara-
« ti pugnantes superantur. Quin etiam onus depone-
« re quis uolens interim uel inuitus cum eo concidit. Et
« quæ sequuntur. Qua oratione satis aperte eam natu-
ræ exonorationem quam isti tantopere extollunt dã-
nare uidetur. Nam & ij naturam medicamento pur-
gatorio irritantes, eam cogunt ut intempestiue hu-

mores excernat. Eam itaq; exonerare uolentes ſimul cum onere præcipitem dant. Eo enim incitata medicamento, una cum prauis bona etiam excernens ſimul cum onere corruit. Præterea cum humores quieſcunt eos ignorare certiſſimum eſt, in quam partem inclinationem habeant ad ſuperiora ne, an ad inferiora: per quam igitur partem expurgare pgẽt? Verũ hoc tanquam leue prætermittatur, illud certe prætereundum non eſt, quod motu qui in purgatione cõtingit concoctionem impediunt. Nam cum natura optime concoquat humores quieſcente corpore, quis unquam dubitare poteſt eam à concoctione diſtrahi, ui purgatorij medicamenti commoto corpore : ipſaq; ut ita dicam, fracta? Quod animaduertẽs Hippocrates quarto de ratione uictus in morbis acutis hanc ſententiã
" protulit. Corpus quieti permittere, & æqualiter con
" tegere oportet. Mulſamq; aquoſam, & ptiſanæ cre-
" morem ſorbendum dabis. Ventrem ab initio clyſtere
" duces: ſed medicamenta purgantia non admouebis.
" Nempe ſi uentrem moueris urina non maturabitur:
" febriſq; citra tum ſudorem tum iudicationem in lon-
" gius protrahetur tempus. Hæc Hippocrates. Quo-
" rum rationem aſſignans Galenus, hæc inquit: Prete-
" rea & neq; uiolenter excalefacere, neq; refrigerare,
" ſed lenire mulcereq;, qbus maxime indigent quæ con
" coquuntur maturanturq;. Quod ſi hæc humorũ con

" coctioni conferunt, purgationes cõtrariæ existunt.
" Nẽpe corpus uehementer mouentes frangunt. Tali
" siquidẽ uirtute prædita sunt omnia quæ purgant me-
" dicamenta. Hæc est ergo causa cur, purgationes con
" coctionibus aduersentur. Cũ itaq; medicamenta om-
nia quæ purgant talis sint naturæ ut corpus uehemẽ
ter cõmoueant, & propter hoc cõcoctioni aduersent
quis per deum immortalem hos non repræhendet, qui
ante humorum concoctionem ægrotantium corpora
purgationibus tentant: ẽt quod ij nullo modo mouean
tur? Certe nemo qui sane sit mẽtis. Nã ob id & mor-
bos tardius sanari, & quãdoq; insalubres reddi distra
cta natura à concoctione, clarissimũ est. Accedit ad
hæc contra hos eiusdem Galeni præceptũ quarto de
ratione uictus in morbis acutis: quod sentẽtiã Hippo
" cratis dicentẽ, Quibus principio urinæ & nebulosæ
" & crasse existunt hos annuentibus cæteris purgare
" oportet / explicans his uerbis nobis tradidit. Siue ijs
" quæ in ante dicta oratione relata sunt hæc coniun-
" git, siue non quod ex ipsis utile quis habere comune
" potest ꝙ scilicet corporis purgationem prorsus
" uitare oporteat cum in humoribus adest cruditatas
" manifestauit, inquiens urinæ tenues, tãquã crassæ cõ
" coctionis notas habeãt. Non solũ igitur eradicatiuæ
purgationes uitandæ sunt crudis existẽtibus humori
bus, sed etiam minoratiuæ ut eorum uerbis utar: cum

inpræposita oratione Galenus prorsus interdicat purgationes, quando in humoribus adest cruditas. Hocq; potissimum faciendum quando una cum humorũ cruditate uehemens quoq; febris ægrotantes infestat.
"Quod Hippocrates in libro de purgatorijs medica-
"mentis apertißime nos docuit, dicens. Quicũq; sanè
"ualidis febribus corripiuntur his usq; ad remißionem
"medicamenta purgatoria ne dato. Sin id nollis saltẽ
"ne citra quartumdecimum diem. Et paulo inferius.
"Quamobrem purgatoria, medicamenta in febribus
"magnis ne ore summantur præcipimus. In qua re quantopere minorantium secta peccet magis certũ est quàm ut probationis ullius egeat. Eos itaq; missos facientes ut potè ab Hippocrate & Galeno penitus alienos, alterius sectæ decreta ad examen reuocemus. Quid igitur eius authores inquiunt? In morborum initijs nisi turgeant humores nullo modo purgandum esse. At eos à ueritate abhorrere imprimis ostendit Hippocratis consuetudo in curatione lateris doloris quam secundo deratione uictus in morbis acu-
"tis nobis tradidit, dicens. Sin autem eas quæ sunt sub
"sæpto transuerso partes dolor infestet, nullumq; ad
"clauiculam signum fecerit uẽtrem uel nigro ueratro
"uel peplio mollire oportet. In doloris itaq; lateris principio quando dolor ad inferiores costas pertingit purgationem præcipit Hippocrates. Non ergo

semper ante corporis purgationem;, ex eius decretis expectanda est humorum morbum causantium concoctio: sed quandoq; etiam quod humores non turgeant in morborum principijs corpus purgandum. Rē autem ipsam ita se habere Hippocratis sententia paulo posterius scripta manifestissime demostrat: quæ
" eiusmodi est. Cæterum ueratrum nigrum tum melius
" tum iuuantius ad indicationem quam peplium uentrē
" soluit. Cum Hippocrates ueratro nigro expurget ut melior sequatur indicatio, propterea dicendum est eum ante morbi concoctionem purgare: & potissimum cum id in principio lateris doloris faciat.
Quod si quis negare non uereatur: respiciat is parū per seriem uerborum Hippocratis & id sibi luce cla-
" rius constabit. Nam de dolore lateris quando ad cla-
" uiculam pertingit prius loquens dicebat: sed siquidem
" dolor ad clauiculam pertingerit, aut molesta sit uel
" brachio uel mām̄æ uel partibus septo transuerso su-
" perioribus grauitas, internam cubiti uenam secare expedit, & quæ sequuntur: de dolore uero lateris qui partes infestat sub septo transuerso, positas sermonē
" habens ita inquit. Si autem eas quæ sub septo trans-
" uerso sunt partes dolor infestet nullumq; ad clauicu-
" lam signum fecerit uentrem uel nigro ueratro, uel
" peplio mollire oportet. Dictio /autem/ inposteriori oratione posita quæ, ut ait Io. grām̄aticus primo de

generatione & corruptione, cui etiam consentit Galenus primo in librũ de fracturis commentario orationem nũquam omnino incipit: sed ante dictis alijs, subiungi consueuit) eam superiori cõiugere uidetur: cum itaq; in superiori dictione præcipiens sanguinis missionem in dolore lateris faciendam id circa principia eius affectionis maxime imperet, propterea merito dicendum est Hippocratem quoq; in posteriore eodem tempore dolore ad inferiores costas pertingẽte purgationẽ præcipisse, & ante morbi cõcoctionẽ. Quod Galenus etiam in eius sententiæ explanatione sentire uisus est, hæc scribens. Considerare igitur hæc. atq; in memoriam tenere nos oportet: sed non perpetuo uti debemus, ad memoriam reuocantes aphorismum illum ubi dicitur / in acutis morbis raro & in principijs purgantibus medicamentis est utẽdum / Vbi igitur inquit, non solum acutus morbus fuerit cuiusmodi est pleuritis, uerum & cum febre uehementissima multo magis uitanda est purgantis medicamenti administratio: atq; per sectionem uenæ uacuandum magis, etiam si ad Hypocondrium dolor finiatur. Frustra hic Galenus Hippocratis præceptum (ut ita dicam) limitasset: aphorismumq; adduxisset dicentem, in acutis morbis raro & in principijs medicinis purgantibus est utendum, nisi Hippocrates in lateris doloris principio purgandũ præ

cipisset. Præterea non recte commutasset purgationem quam Hippocrates conceßit, in sanguinis missionem, cum hæc post prauorum humorum concoctionem in morbis haud administranda sit. Itaq; dicendũ est Galenum eo tempore purgationem præcipere quo Hippocrates purgandum censet. Illud autem ante concoctionem humorum morbum causantium faciendum: Igitur quandoq; etiam purgandum priusquam humores qui morborum sunt causæ concoquãtur. Quod tamen isti nullo modo tentandum existimant. At forte (quod multos eorum facere intelligo) tunc humores turgere contendent: duplexq; esse turgentium humorum genus: unum quidem quando hũc & illuc per corpus uagantur nullamq; sedem determinatam inuadunt: aliud uero quando ij ad unum locũ feruntur qui tamen excretioni idoneus sit. Quod in lateris dolore, quando is ad septum transuersum pertingit, potißimum accidit. Non enim tunc humores turgere dicuntur quia huc & illuc incerto motu per corpos ferantur, sed quoniam eorum motus ad locum inclinationem habet: qui excretioni accommodatus est. Hoc multi ex eius sectæ authoribus pro sui defẽsione dicere solent idq; ex eiusdẽ Galeni uerbis cõfirmare nitũtur, quæ octauo de cõpositione medicamẽtorũ secũdũ locos abeo scripta sunt dũ Themisonis hierã exponit. Inquit enĩ. Cõcoctis medicãdũ

" recte scripsit Hippocrates, non crudis neq; per initia
" nisi turgeant hoc est nisi motus ad excretionem ir-
" ritet. Ecce aiunt ij, quod Galenus turgere humo-
res dicit quando ad locum excretioni accomodatum
mouentur. Cum ergo Hippocrates eo in morbo re-
spiceret humores ad inferiores costas inclinationem
habere: & ex consequenti moueri uersus locum ex-
cretioni commodum, eaq; ratione turgere, propterea
tunc purgandum censuit. Hæc illi. Sed / eorum pace /
dixerim ab Hippocratis ac Galeni mente eos longe
aberrare. Atq; imprimis, si id quod isti asserunt uerum
esset iure optimo Galenus foret damnandus qui sen-
tentiam eam Hippocratis, fermè limitans in memoriã
" reuocauit aphorismum dicentẽ: In acutis morbis ra-
" ro & in principijs medicamentis purgantibus est utẽ
" dum. Nam quispiam merito dicere posset: ò præstan
tissime, cum humores turgeant, in lateris dolore (quã
do is ad septum transuersum pertingit) quid itaq; pro-
hibet etiam quod morbus sit acutus purgare? Non ne
ut tu etiam in aphorismis fateris, quando humores
turgent in acutis quoq; morbis purgare nobis licet?
Quod cum sit: cur itaq; sanguinis missionem purga-
tioni præponis? Præterea iudicium Galeni destruunt
qui talia affirmant cum prima aphorismorum parte,
& quarta, primo de crisibus, sexto de uulgaribus mor
bis, & ubiq; asserat dictionem hanc turgere, ab ani-

Hec respõsio nulla est. gal: n. monet ne illa aucto: te aliã alia occasione enunciaret.

malibus ad coitum concitatis transumptam esse. Vt enim ea titillata atq; impulsa à uehementi coitus desiderio, loco stare nesciunt: sed huc & illuc concitata mouentur, ita & humores aliquando in morborum principijs uehementiore motu ab una parte in aliam feruntur: suoq; transfluxu de uno membro ad aliud ægrotantem infestant mouentes titillantes, & quiescere non permittentes: cum & ipsi pariter moueantur & transfluant. Cum itaq; hæc sic se habeant, quis unquam recta aliqua ratione dicere poterit, humores, qui ad locum expulsionis mouentur, turgere? Nemo certe si recte Galenus dictionis illius etymologiam nouit. At forte quispiam eorum dicet aliud hoc esse turgentium humornm genus: Verum qua ratione turgentes uocantur? Aut cur Galenus de hoc turgentium humorum genere in aphorismis non meminit? Huius rei causam ullam probabilem ij afferre nequeunt: cum nulla adsit. Illud igitur turgere quod isti immaginati sunt, purum est eorum figmentum: nec illius unquam meminit Galenus. Nec id quod adducunt ex octauo de compositione medicamētorum secundū locos fidē ullam facit: cū sententiā eam quam pro sue opinionis tutela afferunt nullo modo inteligant. Quod ut demostrare possimus eam repetamus ac ipsam parumper melius contemplemur. Concoctis (ait) medicandum recte scripsit Hippo-

Omnis pot dicere qa cum semp sint in mo casu aliquo etiā illhuc moveri possint

" crates, non crudis, neq; per initia nisi turgeant: hoc
" est nisi motus ad excretionem irritet . Hucusq;
ut opinor, solummodo ij legerunt, qui asserunt tur
gentes humores uocari quando mouentur ad locum
excretioni accommodatum: hoc enim modo exponũt
id quod in oratione dicitur, nisi motus ad excretionẽ
irritet. At res longe secus se habet. Nam moueri ad
excretionem humores dixit, cum turgent / hoc est ad
euacuationem properare. Humores enim turgentes
appellantur quando ad exitum paratißimi sunt, & ad
euacuationem properant ut sexto de uulgaribus mor
bis testatur Galenus. Verum tã & si tales sunt non
tamẽ mouentur ad sedem determinatam qua excerni
cõmode possint, sed huc & illuc quærentes uiam per
quam excernantur, per corpus feruntur: nequeunte
scilicet natura ob eorum prauitatem & molestiam
quam ei inferũt, dirigere illos ad loca excretioni ac
cõmodata. Et propterea post dictam orationem sta-
" tim subdebat Galenus. Et nõdum ullam habet motus
" scilicet ad unam partem inclinationem firmam, statio
" nẽq;. Quomodo igitur humores moti ad locum ex-
pulsionis turgentes dici possunt si turgentes humo-
res non mouentur ad sedem determinatam? Nisi
forte dictionem / & / pro / aut / Galenum sumpsisse di-
cant: ut de duplici eo turgentium humorum genere
locutus sit. Quod quàm rectum: quàmq; cõsuetudini
scribendi

Aliud est habere inclinationem ut excernant' et aliud, quam mobiles posse etiam moueri torsum

ſcribendi Galeni conueniat unuſquiſq; uel modice in eius libris uerſatus facillime cognoſcet. Ad hæc dum dolor lateris ad iugulum pertingit, cum humores moueantur uerſus os (locũ ſanè excretioni ualde accõmodatum) cur itaq; turgentes non appellabũtur? Quod quidem longe probabilius diceretur, cum maior ſit affinitas inter coſtas ſuperiores & os, quàm inter inferiores & inteſtina? Aut ſi & ij turgent, quàm igitur ob rem Hippocrates per ſuperiora non purgat? Sed ne contentioſe cum eis rem agere uelle uideamur, ipſis parumper condonemus, eos etiam humores turgentes appellari, qui ad loca excretioni accommodata mouentur. Quid tum? Erunt ne propterea humores ad inferiores coſtas lati turgentes? Quis enim quæſo eſt hic locus expulſionis, ad quẽ uere eos tunc moueri dicere ualeamus? Nunquid inteſtina? cum Hippocrates per aluum purget. Verum cum inter coſtas inferiores & inteſtina ea non ſit affinitas, ut humores qui ad membranã coſtas ſuccingentẽ è uenis confluunt, dici poßint ad inteſtina ut ad loca expulſioni accommodata, ferri: propterea neq; illud eos unquam dicturos exiſtimo. Quippe qui non ignorant per maximã ac longißimam uiam, quæ pectus infeſtãt ad aluum ferri: eaq; plurimum, per pulmonem tußi excerni. Humores igitur in lateris dolore, qui ad ſæptum traſuerſum pertingit, ad locum expulſioni idoneum non mo-

uentur. Nisi forte dicamus eos moueri ad concauitatē pectoris, ut ad locum per quem facile excerni possunt. Cur ergo Hippocrates excretionem per aluum tentauit? Quid ad hoc respondere ij ualeant, certe nō uideo. Forte dicent, ob id humores tunc uersus intestina moueri quia ad inferiora feruntur: intestina uero infra situata sunt. Sed cur ò optimi logici à pari dicere non poterimus, quando dextera pars pectoris, affecta est, humores ad uias urinæ ferri, quæ inferius etiam situatæ sunt? Quod longe probabilius affirmabitur: quando gibba Iecoris pars (per quam facilis est ad uias urinæ transitus) costis inferioribus coniunctissima est. Verum ne diutius quā par sit, in re planè falsissima uersemur: si ipsum Hippocratem, si Galenum (non tantum dicam semel, sed sæpissime) in morborum initijs, non turgentibus humoribus, neq; motis ad loca excretioni apta, purgantem ante morbi concoctionem reperiemus: quid ij, tandem dicent? Hippocrates itaq; secundo de fracturis docens qua ratione procuranda sit, sanguinis suppuratio: illius nempe, qui fracto calce, è uenis disruptis in adiacentibus partibus colligitur: hæc de eorum purgatione qui taliter
« affecti sunt, scribit. Melius autem est, ut ueratri po-
« tionem aut eodem aut postero die exhibeamus: ac ter-
« tio post die soluamus: & rursus deligemus. Quod Galenus paulo inferius, in alterius sententiæ exposi-

Aduertat medicos loq ut in pluribus iuxta dictu Hip. si sup septi phlebot. si infra purgatio:

certe superiorem ptem ptermittendo exposuit

tione, ferme explicans ait. Non suppurat autem sanguis cum inflammatio magna superuenit, aut ex prauitate deligationis, aut ex humorum malignitate, & multitudine: quam ipse quidem exinanitione per medicamenta, nos sanguinis mißione emendamus.
Hippocrates igitur ut sanguis extra uenas in partibus calci adiacentibus collectus, melius suppuret: eo tempore purgare consueuit, quo Galenus sanguinem mittebat: ante itaq; morbi concoctionem. Hoc idem quarto de articulis eundem Hippocratem fecisse comperimus. Nam præcipiens, ne tibiæ ossa luxata, cum exterius apparent reponantur: atq; eius præcepti causam exponens tandem post multa hæc inquit. Sed neq; ueratrum mihi uidetur & eodem die exhibitum & rursus epotum præsidio futurum. Hæc certe frustra ab Hippocrate dicta fuissent, nisi ipse credidisset ueratrum nisi ossa reposita sint, eodem die epotum, profuturum. In morborum ergo principijs quandoq; purgauit Hippocrates, etiam quod humores non turgerent, nec ad locum excretioni accommodatum impellerentur. Quod in libro quoq; de ulceribus illum fecisse, eius sententia satis aperte demõstrat. Ait enim: In omni ulcere cui erysipelas superuenit purgari corpus oportet, qua parte maxime ulceri conducit, siue id per superna, siue per inferna. Sed erysipelas ulceri superuenire nequit, pure optime concocto, prius igitur

quam morbus concoctus sit, purgandũ præcipit Hippocrates in erysipelatis, ulceri superuenientis, principio. In anginæ quoq; principio Galenum quandoq; purgasse ex eius uerbis quarto de ratione uictus in
" morbis acutis scriptis, liquido apparet. Inquit enim cũ
" itaq; in faucium uenis tales impacti fuerint humores,
" pars in tumorem attollitur ueluti gutur ex alijs, tan-
" quam sanè guturis quã faucium multo strictiores sint
" uenæ. Corpus autem uacare excrementis debet: et nõ
" plethoricum esse, geminam ob causam nempe tum ob
" eam quæ à uacuatione est reuulsionem, tum quod ua-
" cuato corpore, cum à parte affecta quod influit expel
" limus, id facilius consentit: nihilq; si calido aliquo eua-
" porare uolueris, à corpore ipso parti calefactæ mitte
" tur. Corpus igitur totum secta uena euacuare opor-
" tet, & purgatione, & clysteribus. Hic Galenus eos purgandos censet, qui angina tentantur: & propter reuulsionem, quæ sequitur corporis euacuationem: & ut repellentibus medicamentis fluentes humores magis consentiant. At hæc non nisi in anginæ principio tentanda sunt, ut ipse met ubiq; testatur, & non postquam morbus concoctus est: igitur ante morbi concoctionem in angina purgare corpus nobis licebit.

Quod quidem sexto etiam de compositione medica-
" mentorum secundum locos his uerbis repetit. Verum
" nunc adeo nihil opus habemus eiusmodi determina-

tionibus. Sic enim nos ubi ad memoriam reuocaueri-
mus, quomodo totum corpus præparare ad curationē
affectuū circa quācūq; partē consistentiū oporteat, ad
institutū ꝑgrediemur. Etenim uenæ sectione utimur
& purgatione, & clysteribus, & inedia, ubi totū cor-
pus apparuerit aut multitudine humorū refertum, aut
eorundē malitia uitiatum. Si uero neutrū eorum adsit,
statim ad curationē per remedia localia perueniemus.
Ante itaq; repellentium medicamētorum adhibitionē,
hic quoq; Galenus purgandū præcipit. Hæc autē non
nisi ante morbi concoctionem inflāmatæ parti appli-
cari debent, igitur priusquam cōcoctus sit morbus (ēt
quod humores nullo modo turgeant) corpus purgare
nobis concessum est. Quod tamē isti omnino negāt.
Hæmicraneæ ēt curationem secūdo eiusdem libri do
cens Galenus, ante localium (ut ita dicam) medica-
mentorū administrationem, aut purgationem, aut san
guinis mißionē tentare uidetur. Quapropter (inquit)
ubi quis hæmicraneā curare aggreditur, prius quali
purgatione aut sanguinis mißione æger opus habeat
consideret: prius quam scilicet localia medicamenta
capiti applicet: ut ex sequentibus uerbis clarißimum
est. Hoc idem quarto etiam illius libri, in curandis flu
xionibus quæ oculos infestāt Galenum uoluisse satis
constat. Verum sexto, remedia Archigenis ad inflam
matos gurguliones referens, tam aperte id asserit ut

nemo ulterius hac de re dubitare q̃at. Quid enim ait?
« Eis uero qui suffocantur picem & nitrum cum aqua
« in potu præbe: non possum mihi persuadere qua ratio
« ne sit dictum. Immo neq; ex præceptoribus aliquem,
« neq; alium ullum eo utentem uidi, neq; etiam ipse in
« usum sumere tentaui. At uero uenam secare his
« qui suffocantur, & eluere forti, atq; acri clysteri, &
« purgatoria exhibere gratia euacuãdi uniuersum cor
« pus, & transferendi infra humorum momentum, qui
« ad affectas partes feruntur, rationabile est, & multa
« experientia iudicatum, & cognitum. Purgat hic Ga
lenus non solum euacuãdi corporis gratia sed etiam
reuellendi. Quod quidem concoctis humoribus in in-
flammatione contentis minime expedit. In libro quoq;
de atra bile idem Galenus, horum decreto maxime
« aduersatur, hæc inquiens. Cæterum de atra bile quæ
« longa experientia mihi certe cognita compertaq;
« sunt, nunc addam: sanè profutura ijs qui medicæ arti
« non sophisticis sermonibus, sed operibus student.
« Omnes enim quot quot ex melancholico humore fiũt
« affectus statim inter initia strenue purgans, cresce-
« re prohibebis, uel usq; ad cancros. Quid clarius con-
tra hos dici aut excogitari potest? Cum id quod isti
tam audacter damnant Galenus apertissime laudet?
Sed quid in his diutius moror, cum Galenus tertiode-
cimo methodi medendi in inflammationibus quæ ad

huc fiunt clarißime purgationem concedat. Siquidem
“ (ait) iam febricitet æger, nec exercitatione euacuare
“ exuperantiam licet, nec unctione quæ excalefaciat,
“ sed nec multa frictione, nec balneo: sed sanguinis
“ mißione unà cum inedia, uel purgatione aliqua.

Quod in oculorum inflammationibus se obseruasse
“ paulo inferius testatur, hæc scribens. Si quidem ex his
“ quibus oculi tẽtari inflammatione cœperant: nõnullos
“ sola purgatione per aluum uno die sanatos uidisti.

Ecce quàm aperte hic Galenus, in principijs inflam-
mationum se quandoq; purgasse testatur: Hoc idem
in erysipelatis curatione eum fecisse, quæ ab illo quar
todecimo eiusdem libri scribuntur, clarißime demon-
“ strant. Inquit enim. At quoniam erysipelas non quan-
“ titate modo affligit, sed etiam ex uehementi incen-
“ sione qualitate ipsa cruciat, ampliorem refrigeratio-
“ nem quàm inflammatio requirit. Nec tamen non pe-
“ riculosa toti corpori est hæc euacuatio, propterea
“ quod bilis interim ad aliquod princeps membrorum
“ fertur. Quippe cum si uel sanguis ipse abundet, haud
“ tutum sit ex minoris notæ membris fluxionem eius re
“ pellere. Tanquam igitur in illa post totius corporis
“ euacuationem repellentibus auxilijs usi sumus, ita nũc
“ quoq; faciemus. Sed pro sanguinis mißione medica-
“ mento quod bilem trahat purgantes. Eo itaq; tem-
pore purgat Galenus in erysipelatis curatione, quo

ſanguinem mittebat in inflammationibus: ante uidelicet repellentium medicamentorũ uſum: igitur prius quam morbus cõcoqueretur. Quod etiam in herpete miliari ibidem eum feciſſe cõperimus plurimiſq; alijs in locis. Quæ cum ita ſe habeant, ut oſtenſum eſt, propterea hanc etiam ſectam ab Hippocratis ac Galeni mente longe alienam iudicandum eſt. Duæ itaq; præpoſitæ ſanctæ ab ipſa ueritate penitus deuiant. Aduerſus quas multa etiam alia, quæ pleniorem fidem facerent adduci poſſent, ſed ea quæ adducta ſunt ſufficere arbitror, ad earum falſitatem eſtendendam. In ſequentibus enim noſtrã opinionem exponentes adhuc clarius harũ errores detegemus: propterea ne pars hæc longior quàm iuſtum ſit, reddatur, ei finem imponentes ad tertiam accedamus.

TERTIA

PARS.

CVM Proposita questio, uera (ut opinor) ratione explicari nequeat, nisi prius diligenti examine perpensum fuerit, quid nam sit prauorum humorum concoctio, propterea operepræcium facturum me existimaui si, priusquàm eius dissolutionem aggrederer, id ex Hippocratis quoq;, ac Galeni decretis, explicare niterer. Verum quoniam negocium hoc, non minus medicos huius ætatis turbauit, quàm id quod primo à nobis intentum est, ob id in hoc etiã absoluendo (ut in utrisq; eundem ordinem seruarem) ab aliorum decretis exordiri decreui: atq; quantum omnes aberrent, pariter demonstrare. Quidam itaq;, & certe non uulgares medici, prauorum humorum concoctionem nihil aliud arbitrantur esse, quàm crassorum ac tenacium incisionem attenuationemq;, tenuium uero incrassationem. Atq; ex his nonnulli, non solum ante purgationem crassorum & tenacium humorum, eos incidendos & attenuandos existimant, sed etiam tenues priusquam purgentur, incrassandos esse. Verum hi omnes ab Hippocratis, & Galeni mente longe aberrant: & imprimis ij, qui

tenues humores ante purgationem incrassandos censent. Nam ipsis primo aduersatur Hippocratis sententia secunda aphorismorum parte quæ talis est.
" Corpora cum quispiam purgare uoluerit oportet flui-
" da facere. At quo nam modo corpus fluidum fit? Eo sanè quem Galenus sententiam illam exponens,
" his uerbis nos docuit. Ego uero Hippocratem pu-
" to non minimum id, sed aliquod maius hoc in loco
" nos docere uoluisse: quod nos longa experientia di-
" dicimus ita se habere. Siquis enim extenuet & in-
" cidat crassos atq; tenaces humores q incorpore sunt,
" & meatus aperiat, per quos isti transmittuntur, atq;
" attrahuntur à medicamentis quæ uim purgatoriam
" habent, tunc purgatio in omnibus recte procedit.
Fluidum itaq; corpus redditur, incisis & attenuatis crassis ac tenacibus humoribus, & meatibus reseratis, per quos humores educi debent. Quod paulo inferius idem Galenus, longe clarius his etiam uerbis
" demõstrauit. Siue (enim ait) per uomitum, siue per
" alui subductionem purgare uelis postquàm corpus
" fluidum effeceris, ita denum optime purgabis. Erit
" autem fluidum ut diximus, omnibus meatibus resera-
" tis & humoribus incisis & extenuatis: siquis fuerit hu
" mor in corpore crassus & glutinosus. Cum igitur hæc sic se habeant, ut ostensum est: qua ratione moti præstantissimi alioquin medici, tenues humores, ante

eorum purgationem incrassandos putent, plane nescio. An ignorant ab incrassantibus medicamentis, & meatus magis claudi, & humores minus obsequentes purgatorijs medicamentis reddi? Quanto enim humores tenuiores, tanto melius attractioni eorum medicamentorum cedere solent. Et propterea Galenus / cui etiam Aetius ex Antyli sententia consentire uidetur / in libro cuius inscriptio est: Quos quibus ue medicamentis, & quando purgare conueniat: de crassorum ac tenuium humorum purgatione hæc præcipit. Inter morborum (inquit) initia serosos & tenues humores euacuabis: ubi crassi & tenaces fuerint quales suapte natura pituita est, & atrabilis concoctionem expectabis. Hippocrati itaq; & Galeno apertissime repugnant, qui tenues humores ante eorum purgationem incrassandos existimant. Ob id alij, qui rem ipsam maturius considerauerunt: & si cum eis conueniunt, quod prauorum humorum concoctio sit tenacium ac crassorum incisio & attenuatio, tenuium uero incrassatio, ab illis tamen in hoc dissentiunt, quod uidelicet hi, ante tenuium humorum purgationem, eos haudquaquam incrassandos censent, sed id solummodo tentandum existimant, quando naturæ præsto esse uolumus, ut per latos meatus, & potissimum per tracheam arteriam tenues humores expellere possit. Quod

quidem in tenui catarrho maxime uſu uenit, ut ex Galeno tertio in ſextum de uulgaribus morbis commentario ſatis coſtat. Tunc enim tenuium humorum incraſſatio procurari debet. Tentanda etiam nimirum eſt, quando una cum febre adſunt animi deliquia ob humorum magnam tenuitatem, quemadmodum ipſe quoq; Galenus duodecimo methodi medendi feciſſe uidetur. Sed hi etiam, una cum prioribus ab ipſa ueritate longe aberrant. Atq; imprimis in eo peccant, quod nullam ſtatuunt differentiam inter humorum concoctionem, & eorum præparationem ut bene concoqui poßint. Nã & ſi craßi ac tenaces humores attenuationis inciſioniſq; egent ut melius cõcoquantur, tenues uero incraſſationis, hæc tamen longe differunt à concoctionis (ut ita dicam) eſſentia, & quiditate: ut idem Galenus in libro de conſtitutione artis medicæ his uerbis nobis ſignificauit. Quod
" in naturalem ſtatum redire poteſt contrarijs alterare
" oportet, craſſum & uiſcoſſum attenuando, tenue in-
" craſſando, & comuniter utraque concoquendo. Id ipſa quoq; rei natura oſtendit. Nam cum & bonorum & prauorum humorum concoctio ſit naturæ opus (ut infra luce clarius demonſtrabimus) attenuatio autem, & increſſatio humorũ ab extrinſecis quoq; cauſis fieri poſſit: quis itaq; concoctionem humorum ab

eorum attenuatione, incisione, & incrassatione non
seiunget? Nemo certe. Sed hoc tanquam leue pec-
catum omittamus. Illud uero prætereundum non est,
quod uidelicet credunt tenacium ac crassorum humo-
rum incisionem & attenuationem, eorum esse conco-
ctionem: cum contra potius dicendum sit, nempe con-
coctionem incrassando procedere, & quæ concoquũ-
tur temporis processu lentorem quændam acquirere:
Quod summus peripateticorum Aristoteles quarto
meteorologicorum tam aperte demonstrauit ut id
“ nullus q̃ sane sit rationis inficias ire posſit. Inq̄t enim
“ Necesse autem quæ concoquuntur crasſiora & cali-
“ diora esse. Tale enĩ afficit calidũ melioris molis cras-
sius & siccius. At (inquiunt ij) ueram esse Aristote-
lis sententiam in bonorum succorum concoctione, &
in iuuatiuo (ut eorum uerbis utar) nõ autem in nocuo,
& in prauis humoribus, de quibus nunc est sermo. Sed
qui talia asserunt ab Aristotelis mente prorsus aber-
rant. Nam paulo superius terminum concoctionis
“ nos docens hæc ait. His autem in subiectam quandam
“ formam finis est concoctionis: cum tale fuerit factũ,
“ & tantum humidum, aut assationem, aut elixationem
“ passum, aut putrefactum, aut aliter quodammodo cale
“ factũ, tunc enim utile est, & concoctum esse dicimus:
“ sicut mustum, & quæ in tuberculis cõstant, cum factũ

" fuerit pus, & lachryma cum facta fuerit lippitudo, si-
" militer autẽ & alia. Accidit autẽ hoc pati omnibus cũ
" uincatur materia, & humiditas. Hæc enim est quæ
" terminatur, ab ea quæ in natura, caliditate. Quam
" diu enim insit in ipsa ratio, natura hæc est. Propter
" quod & sanitatis signa quæ talia, & urinæ & secces-
" siones & totaliter superfluitates. Et dicuntur conco-
" cta quia insinuant caliditatem propriam, obtinere hu-
" midum. Hæc ille. Ex quibus luce clarius apparet ip-
sum non solum loqui de concoctione bonorum, sed ẽt
prauorum succorum, & superfluitatum quæ è corpo-
re animalium feruntur. Accedit ad hoc eiusdem Ari-
stotelis sententia paulo inferius ubi loquitur de matu
ratione, quæ id apertißime demonstrat. Inquit enim.
" Est autem tuberculorum & pituitæ & talium matu-
" ratio à naturali calido inexistentis humiditatis con-
" coctio. Impoßibile enim est terminare non obtinens.
" Ex spirituosis igitur aquosa, ex talibus autem terre-
" stria, & ex tenuibus semper craßiora fiunt quæ ma-
" turantur omnia. Quid clarius? De cruditatibus etiã
paulo inferius pertractans de excretionibus ac pra-
" uis humoribus hunc in modum scribit. Dicitur autem
" cruditas & maturatio multis modis. Vnde & urinæ,
" & seccesßiones, & catarrhi crudi dicuntur, propter
" eandem causam. Eo enim quod obtenta non sunt à
" caliditate neq; constant cruda omnia appellantur.

At quæ obtinētur à caliditate melioris molis efficiuntur & craßiora (ut supra ex eodē Aristotele ostensum est) constat itaq; non solū bonos, sed etiam prauos succos dum concoquuntur craßiores reddi. Huic decreto ipse quoq; Galenus ubiq; consentit. Nam in libro de totius morbi temporibus de ijs quæ ex ulceribus feruntur hæc scribit. Primum enim sanies aquosæ incoctæ & tenues ex ijs defluunt: inde pauciores et craßiores: postea iam pus tenue: postremo minus quidem copia sed craßius & album magis redditur. Quæ itaq; concoquuntur etiam quod nocua sint craßiora redduntur. Quod paulo inferius in lippitudinibus quoq; fieri demonstrat. Inquit enim. Sic etiam in lippitudine, principio quidem copiosus humor, tenuis & incoctus plurimum defluit, deinde paucior craßiorq;, notam quandam concoctionis accipiens: postea temporis processu copia decrescente, consistentia uero ad craßitiē spectante, adeo cōcoctionis signa augētur, ut etiam palpebre dormientium conglutinentur.

De humoribus quoq; è capite delatis ibidem hæc scribit. Concoctionis notæ iam sunt craßior & minus acris & modicus humor descendens. Sed quid multis moror, cum Galenus secundo in prognostica Hippocratis commentario id manifestißime in omnibus ferme humoribus, & excrementis asserat, hæc scribens. At concoctio non solum craßiorem reddit urinā sed

" etiam deiectionem quoties bene in uentre concoqua-
" tur, & screationem in pulmonia, & costali, atq; etiã
" pituitam per destillationes & grauedines, nec non
" per lippitudinem, & pus in ulceribus. Hoc idem quar
to de ratione uictus in morbis acutis adeo manifeste
asserit ut mirari quandoq; cogar quomodo isti in re
" certißima lapsi sint. Deiectiones (inquit) pro humo-
" ris, redundantia, liquidasq; eas dixit nullo pacta con-
" coctas exprimens. Concoctio enim omnia cogit in
" crassatq;. Quod uero ea quæ à calore mutantur &
concoquuntur temporis processu lentorem quændam
acquirant testis est idem Galenus tertio in sextum
de uulgaribus morbis commentario, & primo de ra-
tione uictus in morbis acutis. Sileant igitur qui crasso-
rum ac tenacium humorum attenuationẽ, incisionẽq;
arbitrantur esse eorum concoctionem: cum ab Ari-
stotelis atq; Galeni decretis tantopere sint alieni.
Propterea alij, hac opinione reiecta, prauorum hu-
morum concoctionem ferme idem opinantur esse cũ
bonorum succorum ac ciborum concoctione. Nam
ueluti ciborum ac bonorum succorum concoctio nihil
est aliud quàm qualitatis adeptio: qua apti redduntur
ut animal nutrire poßint ut Galeno placuit tertio
facultatum naturalium, ita (inquiunt ij) & prauorum
humorum concoctio qualitatis eiusdem est assecutio.
Et quemadmodum in priori concoctione non omnis
cibi

cibi aut bonorum ſuccorum pars qualitatem eam recipit, ſed ea ſolummodo quæ in animalis ſubſtantiam tranſmutari poteſt, pariformiter in prauorum humorum concoctione, non tota eorum ſubſtantia apta redditur ut nutrire poßit, ſed ſolum pars bona quæ parti praue admiſta reperitur. Prauis enim humoribus (ijs nempe qui concoctionem aliquam admittunt) ſemper aliquid boni ineſt, ut Galenus prima aphoriſmorum parte, & primo de uulgaribus morbis teſtari uidetur. Huius partis ratione, praui humores concoqui dicuntur ſicut etiã boni & cibaria, non autem ratione partis prauæ: quemadmodum neq; illa ratione excrementorum, quæ ab ipſis ſe iunguntur, niſi improprie & latiore concoctionis ſignificatione concocta appellãtur: quia ſcilicet à parte bona, perfecte concocta, ſe iunguntur, ac indicia certißima ſunt quod naturæ actio circa partem bonam recte proceßit. Quod Ariſtoteles quoq; quarto meteorologicorum ſentire uiſus
" eſt, dum ait. Propter quod & ſanitatis ſigna quæ ta-
" lia, & urinæ & ſeceßiones, & totaliter ſuperfluita-
" tes. Et dicuntur concocta quoniam manifeſtant cali-
" ditatem propriam humidum uincere. Verum tam et ſi concoctiones has in his quæ dicta ſunt conuenire hi exiſtimant, in nonnullis tamen eas ẽt differre cẽſent. Atq; imprimis in efficiente cauſa, cum putent bonorum ſuccorum, & ciborum cõcoctionem à calore na-

turali puro, ac ſyncero fieri, prauorum uero humorũ, à calore medio inter naturalem & præter naturam: qui tamen ut naturalis uincit, humoreſq; transmutat. Vnde (ut in re ſignata magis uerſemur, aiunt iſti) in inflammationibus naturalis calor ſyncerus nõ ſeruatur, ſed à natura propria quodãmodo degenerat, atq; in igneum cõuertitur. Is itaq; cum miſtus ſit ex calore naturali, & præter naturam, & utriuſque particeps, propterea miſtam quoq; actionem efficere neceſſum eſt. Si itaq; ut naturalis uincat, tunc concoctio recte procedet: & humores in parte inflammata exiſtentes transmutabuntur in pus album, æquale, & minimum male olens. Si uero ut præter naturam is dominetur, tunc humores illi corrumpentur: ac quanto magis præualebit tanto crudiores reddentur: & tũc pus album non generabitur, ſed cruentum potius, inæquale, et fœtidum. Hoc decretum (ut opinor) ex Auen Zoaris non ſpernẽdi ſanè authoris ſententia, hi ſumpſerunt primo theiſir. Differunt etiam hæ concoctiones (inquiunt) in alio. Nam in prioribus totũ id quod alteratur, aut ſaltem ipſius maior pars in ſubſtantiam alti transmutatur & modicum ſupereſt excrementũ: in nouiſsima uero contra, modicum eſt quod alit & multum excrementum. Cui rei ipſe quoq; Galenus aſſentire uidetur, ſecundo in primũ de uulgaribus morbis commentario, hæc de humorum concoctione ſcri

" bens. Morbi enim concoctio maturatio quædam est
" eorum quæ præter naturam. Ipsa autem maturatio de
" ductio quædam ē eius quod cōcoquitur in cōcoquētis
" substantiā. Ergo ubi corpus bene abet, cūmq; ei quod
" coquitur naturæ intercedit familiaritas cum con-
" coquēte mutatio fit & alteratio totius concoquendæ
" materiæ, aut maximæ partis eius: minimumq; superat
" semicocti. At uero quando præter naturam affecta
" sunt (quod accidit quando fuerint à natura transmu-
" tantis & alterantis aliena) id quod aßimilatur pau-
" cum est, semicoctum uero excrementum multum. Et
" quæ deinceps. Ex quibus uidetur Galenus horum de-
cretum fermè statuere. Sed hi etiam, ab Hippocratis ac Galeni mente longe sunt alieni. Atq; imprimis id quod de misto illo calore ex naturali & præter naturam asserunt, Galeno manifestißime repugnat, qui morborum concoctiones calori naturali, ipsiq; naturæ semper attribuit: quæ aut idem est cum eo calore (iuxta Hippocratem) aut saltem uis quædem quæ ipso tanquam proprio instrumento, pro functionibus suis obeundis utitur. Rem uero ita se habere ut dictū est apertißime Galenus demonstrat: qui secundo in librum Hippocratis de fracturis commentario hunc
" in modum scribit. Sed hæc quidem exuccatis & su-
" gillatis grauißima contingere non possunt si à natu-
" ra superatus sanguis mutetur: sicut fit in inflamma-
" tionibus, quæ ad maturitatem perueniunt: siq; in pus

cōuertatur. Vt autem natura quæ in partibus sita est sanguini dominetur, duobus his studendum est: alteri ne inflammatione laborent partes (quod quomodo fiat superius didicimus) alteri ut interfusus sanguis discutiatur atq; elidatur. Quod paulo inferius, his etiam uerbis confirmare uidetur. Si autem (inquit) neq; ruborem, neq; nigritudinem habeant, suppurare manifestum est. Rubor enim inflammationem indicat, nigritudo à natura neq; suppurari neq; concoqui, sed sanguinem in coagulationem abijsse. Quod si etiam extra corpus effusus fuerit, immoranti contingit. Sed extra tamē nunquā amplius suppurat: in corpore si ualida sit natura in pus conuertitur. Ex his Galeni sententijs, quantum hi aberrent qui medium calorē inter naturalem & præter naturam concoctionis prauorum humorū efficientem causam statuunt satis patere arbitror cum is nec natura sit, nec ipsius instrumentum: à qua tamen concoctiones prauorum humorum fieri dicebat Galenus, in præpositis sententis. Verum horum deffectum longe clarius idem Galenus ostendit secundo in primū de uulgaribus morbis commentario, in secundæ tempestatis enarratione hæc inquiens. At crudæ erant & longo tempore durabant, tum propter humiditatem, tum frigus: siquidem maturationem fluxiones cum ab insito calore superantur, consequuntur. Et paulo inferius, dum ait. Iam uero naturalis animantium calor si sit ualidior humores

" earum celerius concoquit: ſin imbecillior uix longio-
" re interuallo ſuperior euadit, & uincere humores ua-
" let. Accedunt ad hæc eiuſdem Galeni uerba primo in
" tertium de uulgaribus morbis commentario quæ id
" manifeſtiſsime cõprobant. Sunt autem ea huiuſmodi
" Nam cum generatur (inquit) pus dolores fiunt & fe-
" bres quod natiuus calor humores tumoris authores
" immutet. Alia ſexcenta (ut ita dicã) adducere poſſem
Galeni loca quibus id probaretur, tum ex libris met
hodi medendi, tum ex aphoriſmis, alijſq; eius libris.
Sed quoniam ea quæ dicta ſunt ſatis propoſitum com
moſtrant, propterea breuitatis cauſa ea omitto. Verũ
cum calor innatus in ſpiritibus, ſanguine, & membris
ſolidis (Hippocrate authore) conſiſtat, á quo nam ho-
rum praui humores concoquantur, nos Galenus docu
it ſecundo inprimum de uulgaribus morbis commen-
" tario, hæc inquiens. Etenim protẽſa eſt per ſolida cor
" pora natura, quæ eſt illorum uirtus: concoctionemq;
" á ſolidis corporibus ſanis, humores conſequuntur. A
ſolidorum igitur membrorum inſito calido praui hu-
mores concoquuntur. Oportet tamen præter hoc ut
ſpiritus etiam ad unguem caliditate ſymetri ſeruen-
tur, ut Galenus quinto de ſimplicium medicamentorũ
facultatibus apertiſsime uoluit. Sed quis non immeri-
to quæret, cum infebribus putridis maxime, calor in-
natus in igneum conuertatur (ut ſepiſsime dixit Ga-

lenus) quomodo itaq; in his morbis dicere poterimus ab innato calore puro & syncero prauos humores concoqui? Huic quæstioni respondendum est, quod & si in his febribus calor naturalis humorum transmutatus est in igneum, cum iam calefacti sunt & accensi: membrorum tamen solidorum calor illæsus seruatur: quando scilicet membra solida non fuerint calefacta & accensa, sed solum incalescant. Nam aliud est membra incalescere & incaluisse ut tertio de præsagatione ex pulsibus notat Galenus: sicut etiam est aliud ligna calefieri ab igne & ab eo accendi ut idem, octauo methodi, medendi nobis significauit. Quamuis itaq; in febribus putridis synceris membra solida incalescere dicimus ab ignea humorum caliditate: nõ tamen propterea eorum calor in igneum conuertitur. Sic autem ea posse humores concoquere quid prohibet? cum adhuc proprium calorem seruent. Quod si hæc etiam accendantur, eorumq; calor in igneum conuertatur, tunc non amplius concoquere possunt: nisi prius in propriam symetriam reuertantur. Non enim tunc febris putris syncera est sed hecticæ coniuncta. Quod Galenus secundo in primũ de uulgaribus morbis commentario post adductam sententiam his uerbis nobis significauit. Nam (inquit) si hæc
" ipsa [membra scilicet solida] ægrotant, in habitu iam
" hic est morbus: ac nonnullos in extremum adducit di

scrimen. Curari autem prius nequit quàm suam uirtutem solida ipsa recuperauerint corpora: quæ in symetria posita est calidi frigidi, humidi & sicci. Ex quibus me hercle uerbis illud etiam adnotare debemus: quod grauiter peccant qui putridam febrem priusquā hecticam (quando duæ hæ febres coniunctæ sunt) curare tentant: cum putrescentes humores concoqui nequeant antequam à solidis membris praua illa caliditas remoueatur. Sed id obiter dictum sit & in trāscursu. Ad rem itaq; redeuntes dicamus præpositæ sectæ fautores in efficiente concoctionis causa à Galeni mente penitus alienos. Hallucinantur etiam non minus in hoc quod credunt ciborum concoctionem à prauorum humorum concoctione differe quoniam in ea multum sit quod transmutatur in animalis substātiam, modicum uero excrementum: in hac uero contra, modicum quod alat & multum excrementum.

Nam & si in multis cibis id uerum est, quod scilicet modicum habent excrementum & multum quod nutrit: in plærisque tamen res longe secus se habet. Radicula enim ut primo de facultatibus naturalibus ait Galenus, multum habet excrementum, & modicum quod alat. Similiter & olera omnia et fructus ut octauo methodi medendi, & in libris de alimentorum facultatibus idem Galenus tastatur: & non de his solum sed de multis etiam alijs ciborum generibus. In hoc

itaq; hi etiam falsi sunt. Decipiuntur quoq; valde in ipsa prauorum homorum concoctionis essentia, & quiditate explicanda. Quod ut facilius ostendamus paucis aperiendum qua nam ratione boni humores crudi & concocti dicantur. Pituita itaq; ut ab ea exordiamur, priusquam à Iecore transmutetur, & in sanguinem conuertatur cruda, aut non cocta (nihil enim nunc differt quouis nomine eam appelles) iure optimo dici potest. Postquam uero sanguinis perfectam formam adepta fuerit concocta merito uocabitur. At biles non hoc modo se habent, cum in sanguinem transmutari nequeant. Verum cum sequantur quodammodo sanguinis generationem, potius supercoctæ quàm coctæ merent appellari, ut Galenus quarto de tuenda ualetudine nobis significare uidetur. Quatuor igitur hæc consideremus pituitam, sanguinem, flauam & atram bilem. Ex his, pituita & cruda & cocta appellari potest: cruda antequam in sanguinem conuersa sit, cocta cum perfectam sanguinis formam obtinuerit. At non amplius pituita tunc uocatur sed sanguis. Hic uero nunquam crudus sed semper hoc modo concoctus dici debet: reliqua uero duo nec cruda nec cocta sed supercocta appellamus. Verum supponamus hæc putrescere, & febrem accendere: non ne & sanguis, & biles sicut pituita putrescēs crudæ dicentur? Vtiq;, cū in morborū

initijs, humores qui illorum sunt causæ semper crudi sint, ut primo de crisibus in libro de totius morbi temporibus, & alibi sæpißime dixit Galenus. At putrescens pituita nunquid eadem ratione cruda dicitur, qua naturalis priusquam conuersa sit in sanguinem cruda dicebatur? Certum est quod non. Alius itaq; modus ẽ cruditatis in quo cũ cæteris putrescentibus humoribus conuenit. Verum quid nam hoc est? Quid? Nihil aliud profectò quàm à causis præter naturam obtineri. Quod putrescenti sanguini pituitæ & utriq; bili inest. Huic cruditatis significationi (quæ ut dictum est longe differt ab ea, qua pituitam naturalem crudam uocamus) concoctionẽ correspondere necessarium est, quæ longe sit etiam diuersa ab ea, qua sanguis concoctus dicitur quando naturaliter dispositus est. Quam quidem rem non intelligentes grauißimi uiri, multis ac maximis difficultatibus se ipsos implicauerunt: atq; ab ipsius Galeni mente prorsus aberrarunt. Quam ut adhuc clarius explicemus, quid concoctionis & cruditatis nomen apud Hippocratem & Galenum significet: quot ue modis res crudæ aut concoctæ ab ipsis dici soleant aperiendum est. Primum itaq; concoctionis nomen ab Hippocrate sexto de uulgaribus morbis usurpatum est, pro quacumque ad mediocre temperamentum, ac animanti conueniens adductione:

Siue ob mutationem ætatis, siue ex aliqua uel extrinsica causa ea prouenerit, idq; dum ait Morbi simul nutriti in senectute reliquunt & per concoctionem, & solutionem, & rarefactionem. Quod Galenus exponēs, hæc inquit. Igitur cum hic frigidorum meminerit: constat & ipsum concedere quædam excalidis in seniori ætate posse dissolui, siquidem contrariorum contraria medicamenta sunt. Rari autem hi sunt, ut calidæ cephaleæ, & æterocraniæ uocati dolores capitis, & renum calidi affectus, & articulares dolores, quicunque ex ualde calida causa oriuntur. Iste solutionis modus inter concoctiones reponitur, concoctione uidelicet omnē ad mediocre temperamentum adductionem significante. Eodem concoctionis significato usus quoq; (ut opinor) Galenus est, & in aphorismorum commentarijs, & in libris de crisibus dum dixit: morbos ijs diuturniores qui intra quadragesimū diem iudicantur non admodum solere per sudores terminari, neq; omnino per excretiones sed per concoctionem, uel per abscessus. Et rursus dum quandoq; ait, à calore præter naturam morbos frigidos concoqui. Quod in libro quoq; de compositione medicamētorum secundum locos, & secundum genera idē Galenus seruare uidetur inquiens, castoreum, myrrham & huiusmodi medicamenta concoquere: quæ tamen longe calidiora sunt, quàm ea quæ proprie concocto-

ria medicamenta appellantur: ut ex eiusdem Galeni dictis quinto de simplicium medicamentorum facultatibus satis constat. Hic concoctionis modus à sermone nostro prorsus abigendus est: cum latius pateat quam is quem quærimus, prauisq; humoribus non solum in diuturnorum morborum, sed in acutorum etiā solutione, debetur. Aliud concoctionis significatum id est, de quo Galenus tertio facultatum naturalium pertractat, quod proprie alimentis conuenit. Est autem qualitatis adeptio qua id quod concoquitur aptum redditur ut animans nutrire poßint. Hoc concoctionis modo, pars ea ciborum solummodo, & succorum quæ perfecte animali aßimilari potest concocta merito dicitur quando qualitatem illam susceperit. Atq; is (ut iam diximus) propriißimus est concoctionis modus: cui cruditas quædam opponitur: nempe qualitatis illius defectus cum aptitudine ad eam suscipiendam. Postrema concoctionis significatio est Naturæ uictoria contra causas præter naturam, rei in quam ipsa agit, inexistentes: earumq; debellatio. Quæ transmutationem ipsius rei sequitur: dū in substantiam animalis trasmutatur, quantum tamen eius natura concedit. Qua concoctionis (ni fallor) significatione utitur Galenus tertio de ratione uictus in morbis acutis dicens aquam quantum uis optimā tarde concoqui. Ea enim non quia tarde nutriat ob id

tarde concoqui dici potest, cum nullo modo alat ut Galenus quarta aphorismorum parte, tertio de ratione uictus in morbis acutis, quarto de usu partium corporis humani, & alibi testatur. Cui auicenna etiam consentit secunda fen primi canonis. Qua itaq; ratione Galenus aquam quantumuis optimam tarde concoqui dixit? Non alia certe, quàm eo quoniam in uentriculo tarde uincitur, & trasmutatur. Aqua igit ac cæterarũ potionũ ciborũq; partes aq̃æ postrema cõco ctionis significatione concoctæ merito dicentur quando à uentriculo & Iecore fuerint transmutate, ac animali quantum eorum natura admittit aßimilate, quamquam nutrire nequeant: sed postquam transmutate sunt, per renes ad uesicam ferantur, indeq; mictu excernantur, ut clarißima est Galeni sententia quarto de usu pratium corporis humani, & secundo de facultatibus naturalibus. Quo fit ut ij, maxime reprehendendi sint, qui urinam in Iecore generari autumant: cum tamen nihil aliud ea sit, quàm aqua quam bibimus aut aliarum potionum & ciborum aqueæ partes. Sed de hoc latius, si quando dabitur occasio, disseremus: nunc enim ad propositum redeundum est. Nouißima itaq; concoctionis significatio non solum urinis, sed omnibus etiam alijs excrementis, puri, cæterisq; prauis humoribus quãdo

à natura uicti sunt conuenit. Id tam aperte Galenus secundo de ratione uictus in morbis acutis ostendit, ut nemo nisi admodum proteruus illud unquam negare possit. Ait enim. Nempe biliosa cruda appellauit, quoniam & excrementorum concoctionem appellat quamquam mutata nutrire non possunt, ut bilis utraque, & qui ιχῶρες dicuntur. Verumtamen quoniam & talia euincit natura, concocta quidem uocare consueuit Hippocrates excrementa huiusmodi, quæ à natura ipsa euicta sunt, cruda uero quæ non sunt euicta. Ob id & pus in inflammationibus quæ concoquuntur fieri ait, quamquam pars nulla ex pure alimoniam accipiat, ueluti accipit ex crudis uocatis humoribus, & pituita. Quæ reliquum perfectionis adepta, & prorsus cocta nutrire possunt. Sic igitur biliosorum humorũ concoctio existit, ut sanguinis q in inflãmatione est, in pus migrantis: intelligentibus nobis cõcoctionis nomen in suo uniuersaliore significato. Est autem uniuersalius, cum natura causis fortior fuerit, permutaueritq; eas suo robore. Quæ igit ueluti in anima carẽte corpore putrescũt, nihil ad p mutationẽ cõferẽte calore innato à cõcoctionis ratiõe degenerãt. Hoc sanè cõtingit aquosis his humiditatib⁹ q̃ per urinã excernũtur: atq; ob id crudas urinas cõcoq dicimus, quãquam corpus ex cõcoctis urinis ali nõ poßit. Generali præterea hoc cõcoctionis

" ſignificato utimur, cum uel catarrhum uel coryzam,
" uel fluētes ex his humiditates, uel eaſque ex oculis ma
" nant, aut crudas aut concoctas eſſe dicimus. Ad hunc
" modum & bilem uel crudam, uel incoctam, uel co-
" ctam eſſe pronuntiamus. Cruda quidem flaua admo-
" dum eſt & acris, & male olens cocta autem & palli
" dior, & minimum male olens. Hæc Galeni ſententia
ſi eam diligenti examine perperdere uoluerimus, lu-
ce ipſa clarius demonſtrabit, non propterea prauos
humores concoctos appellari, quia eorum aliqua pars
nutrire ualeat, nec quoniam à parte bene concocta
ſeiuncti ſint, ipſamq; indicent perfecte fuiſſe tranſ-
mutatam, ut iſti arbitrantur: ſed ob id quod natura
cauſas præter naturam ipſis inexiſtentes (eos tranſ-
mutando) euicit ſuoq; robore debellauit. Quod tertio
quoq; de criſibus idem etiam Galenus his uerbis cla-
riſsime nos docuit. Vbi enim (ait) natura ſuperior eua
" ſit, & debellauit, & reſtitit uehementiori morbi cona
" tui, & quæ infeſtabant oppreſsit (hoc enim eſt ipſa
" concoctio) fieri non poteſt, ut deinceps ſuccumbat.
" Verum illud animaduerſione dignum eſt quod Natu
ra prauos humores non ita ad unguem tranſmutat ut
animal nurire ualeant. Nam ob malam qualitatem,
quam cauſæ præter naturam ipſis iam impreſſerunt
abſolutam illā tranſmutationem, & aſsimilationem
non admittunt, quam uere alimenta admittere uidē-

tur. Cum itaq; duæ hæ concoctiones ita se habeant, ut ostensum est: cumq; in prauis humoribus qui concoctionem admittunt, semper aliquid boni admistum sit, propterea ratione partis bonæ quando ea qualitatem susceperit qua nutrire animal poßit, uere concocti dicentur & propriæ: nempe priori concoctionis significatione. At ratione partis praue nunquam hoc modo concocti dici poterunt, sed postremo concoctionis significato: hoc est uicti, ac debellati à natura, & quantum fieri potest animali aßimilati.

Huic concoctioni, cruditas etiam quædam improprie dicta opponitur: quæ prauis quoq; humoribus ratione partis prauæ attribui potest: quando causæ præter naturam eos inuadunt. Quæ si tantopere processerint, ut naturæ actioni præualeant, continue humores crudiores dicentur: hoc est naturæ magis rebelles & cõtumaces. Verum (clarioris doctrinæ gratia) in re signata uersemur: atq; sanguinem ipsum extra propria uasa delatum in membro aliquo contineri supponamus. Is cum non sit in loco sibi conueniente, tandem necessarium est ut putrescat. Cum igitur putredo eũ inuaserit tunc crudus dicetur quia quodammodo naturæ rebellis & contumax. Talis autem redditur à calore præter naturam, qui ipsum naturæ aduersißimũ facere intendit. At contra, membrorum solidorum innatus calor illum in membri substantiã transmutare

& naturæ familiarißimũ facere nititur. Hinc oritur inter hos duos calores pugna, altero, nempe eo qui præter naturam, tentante sanguinem naturæ maxime rebellem, & contumacem facere: reliquo uero ipsum ei⁹ familiarem, & membris similem reddere. At qui si putridus calor naturali præualeat, ipsiq; dominetur, tunc sanguis continue crudior fiet: hoc est naturæ magis aduersus, & contumax: & pus ex eo generabitur minime album, inæquale & fœtidum: quale in ulceribus fieri sæpißime uidemus. Quod si adhuc ulterius procedat calor ille putrefaciendo, tandem crudißimus, & malignißimus sanguis reddetur: nec amplius concoctionem admittet. Quin potius membri substantiam in quo continebitur putredo præhendet, idq; in perniciem ducet. Quod in Gangrænis, aliisq; consimilibus morbis euenire certissimum est. Verum si innatus calor solidorum membrorum ualidior putrescente sit, sanguinem quem putredo inuaserat, trãsmutabit & mẽbro in quo is cõtinebitur tãtũ aßimilabit quantum putrescentis substantiæ natura concedet. Et tunc substantiam quandam obtinebit quæ ad membrorum solidorum substantiam propè accedet: & pus optimum, ac postrema concoctionis significatione, bene concoctum appellabitur. Id autem album erit, æquale, & minimum male olens. Hoc Galenus primo in Hippocratis prognostica commentario

quinto

quinto de simplicium medicamentorũ facultatibus tã aperte nos docuit, ut de hoc dubitare, nemo q sane sit mentis, debeat. Illud idẽ quod de putrescente sanguine dictũ est, de alijs quoq; prauis humoribus ut tales sunt, dici debet, ut præposita sententia Galeni ex secũdo de ratione dictus in morbis acutis adducta, clarissime ostendit. Nã si à natura uincãtur, & transmutẽtur, debellenturq; causæ præter naturã in eis existẽtes, tunc postrema concoctionis significatione concocti dici merito poterunt, quãuis non sint apti nutrire. Nam quæ eo modo concoquuntur non ex nececessitate nutriunt. At quamobrem concocti dicentur? Non me hercle quia à parte bona seiuncti sint, ut qdam aiunt, nec quia eã indicẽt bene concoctam ut alij (nisi id à posteriori & per uiam signi dicatur. In qua re grauißimi etiam uiri hallucinati sunt) sed quoniam à natura, eorum prauitas debellata est: & ipsi quantũ eorũ substãtia admittit, facti sunt naturæ familiares & mẽbris similes. Similiter de urinis, cæterisq; excrementis dicendũ est. Ex horum autem transmutatione, ac concoctione, nobis postmodũ indicatur calididitatem innatam obtinuisse humidũ. Et hoc modo intelligẽda est Aristotelis sentẽtia quarto meteorologicorũ, quæ in fauorem aliorum supra adducta est: quẽadmodũ aphrodisiensis Alexander eam exposuit: In« quit enim. Quoniã uero ex hoc quod humidum à p

" prio calido ſuperatur cōcoctio ſtatuitur, iccirco dicit
" ſanitatis ſigna eſſe talia: ea uidelicet quæ cōcocta di-
" cūtur, & urinæ, & alia ſedimenta, & omnino ſuper-
" fluitates. Horum nanq; cōcoctio, indicio eſt quod pro
" pria animalis caliditas ſuper humidum obtineat. Et
quæ deinceps. Accedit ad hoc, quod ipſemet Ariſto
teles paulo inferius de cruditate loquens hæc de hu-
" iuſmodi rebus ſcribit. Vnde & urinæ, & ſeceſſiones
" & catharrhi crudi dicuntur ꝓpter eandem cauſam.
" Eo enim quod non ſunt obtenta à caliditate, neq; con
" ſtant cruda omnia appellantur. Ratio itaq; formalis
cur hæc cruda uocentur hæc eſt, nō obtineri à calido
neq; cōſtare: cōcoctionis itaq; per cōtrariū, ratio for
malis erit, à calido obtineri et conſtare: non autē indi
care partem bonam recte fuiſſe concoctam ut illi fal
ſo exiſtimarūt. Praui itaq; humores (ut ad rem reuer
tamur) ut tales ſunt (hoc eſt ratione partis praue) con
cocti tunc dicūtur: quando cauſæ præter naturam in
eis exiſtentes uictæ & debellate ſunt, hiq; quantū eo
rū natura patitur animali aſſimilati. At ſi res contra
ſe habeat, & cauſæ innato calori præualeāt, tunc hu-
mores naturæ cōtumaces & rebelles reddētur. Hanc
humorū diſpoſitionem, ſi quis, eorum prauitatem ap-
pellet recta, ac ꝓpria uoce utetur: ſin autē cruditat uo
care malit, latiore quidē utetur cruditatis ſignifica-
tione, non tamē à ueritate aberrabit, ut primo de ſym

ptomatum causis testatur Galenus. Verum quoniam & sanguini putrescenti, & alijs humoribus prauis, que concoctionem admittere possunt, semper aliquid boni mistum est, quod perfecte transmutari potest in substantiam membrorum, propterea natura, unica actione (sicut in cibis quoq; facit) utrãq; partẽ transmutare pergit: eam nempe, quæ nutrire potest, quam causæ præter naturam non attigerunt, & illam quã eædem iam inuaserunt, quæ nullo modo nutrire quit. Vtramq; igitur partem unà transmutat, & animali aßimilat, sed priorem ita aßimilat, quod mẽbra alit: reliquam uero quantum fieri potest, eiusq; natura concedit membris aßimilat, sed nunquam perfecte sicut priorem faciebat. Ob id si duo hæc inter se cõparentur, quia prior pars perfecte transmutatur, propterea absolute concocta dicitur: nouißima uero quia perfectam illã transmutationẽ nõ adipiscitur iccirco partis bone comparatione, semicoctum excrementum uocari poterit, ut Galenus secundo in primum de uulgaribus morbis commentario censuisse uidetur. Hanc naturæ actionem, si totam consideremus, cum in partis bonæ transmutaionem terminetur, propterea, ab ea potius tanquam à perfectiora concoctio appellari debet: atq; partis illius ratione proprie concoctio uocabitur. Quod secundo in primũ de uulgaribus morbis Galenus considerauit dum eã sententiã quæ supra

pro secunda secta adducta est protulit. At si prauã partem per se consideremus non conferentes eam bonæ, tunc & ipsa (quæ eius comparatione semicoctũ excrementum appellabatur) concocta dicetur, postre ma concoctionis significatione: hoc est à natura ui-cta & superata, ut supra ex Galeno secundo de ratio ne uictus in morbis acutis ostensum est. Sed quis iure optimo quæret: quamobrem praui humores quibus ni hil boni admistum est, à Natura concoqui nequeunt? Huic quæstioni authores secundæ sectæ facillime se satisfacere credunt, dicentes: quod id euenit, quoniam concoctio non est prauorum humorum, sed bonorũ so lummodo, & qui nutrire possunt. Cum itaq; in illis humoribus nihil sit quod nutrire ualeat, quomodo un-quam concoquentur? Sed grauißime falluntur. Nam & si id quod dicunt, de secunda concoctione quæ proprie concoctio appellatur uerum est, de po-strema tamen id est falsißimum: cum & aqua quæ haud nutrire potest, & similia concocta eo modo di-cantur. At quæ nam igitur est causa quod praui eius nature humores concoq nequeũt? Que? Nõ me hercle partis bonæ carentia: sed causarũ præter naturã uis, cui præualere non potest calor innatus. Quo fit ut ij semper crudi, & maligni permaneãt: nec ullo pacto trãsmutari ac uinci poßint, Quod ẽt quandoq; prauis humoribus accidit, q̃bus aliquid boni est admistũ. His

enim aliquãdo causæ præter naturã tam ualide, in existunt, quod calor innatus eis resistere non potest, sed ab illis superatur. Et tunc humores in extremam cruditatem, & prauitatem perueniunt: & tandem mẽbrũ in quo continentur & ipsum animal quandoq; in pniciem ducunt. Hæc sunt quæ mihi de prauorũ humorũ concoctione & cruditate dicẽda uidetur. Ex quibus, liquido constare arbitror, quod nam sit medici munus in procuranda prauorũ humorũ concoctione. Nam cum eorum concoctio (ut dictũ est) nihil aliud sit, quã causarũ præter naturã in eis existentiũ debellatio, ac naturæ cõtra eas uictoria, iccirco medici officiũ est, cum prauorum humorum concoctioni studet primum causis præter naturam contra ire, easq; imbecilles reddere: deinde calorem innatum quantum fieri potest manutenere ac seruare. Verum quonam modo hæc absoluere poterit? Quo? Illud quidem, debitis euacuationibus, et in tẽpore adhibitis, alterationibus, & alijs deniq; remedijs, quibus causæ præter naturam oppugnari solẽt, optime pficiet. At reliquũ duplici ratione asseq̃tur ut Galenus secũdo in sextũ de uulgarib9 morbis nobis significauit. Nã cũ calor innat9 moderata quadã difflatione et uẽtillatione (ut ita dicã) seruet ob id medicus q naturæ præsto esse uult, ut causas prauis humoribus inexistẽtes, superet, ĩmoderatã caloris difflationẽ & dissolutionẽ si ea adsit, phibere conet.

Quod in magnis inflammationibus sæpißime usu uenit. Eas enim, si emplasticis medicamentis innatæ caliditatis dissolutionem prohibeamus, Natura melius atq; facilius concoquet, quàm si calorem innatum dissolui permittamus. At si prohibitus sit calor innatus difflari (ut in putridis febribus propter obstructiones plurimum euenit) tunc totis uiribus enitendum, ut in pristinum statum is reuertatur, ita ut moderate diffletur. Verũ hac de re latius disserere præter rem esset. His itaq; omißis tempus iam est ut ad quæstionẽ nobis primo intentam pedem conferamus.

QVATA PARS.

IN Prima huius operis parte atq; secunda medicorum ferme omnium qui nostris temporibus arti operam aliquam concedunt circa propositam questionem controuersias, quantumq; omnes in eius dissolutione aberrent abbunde ostensum est: in tertia uero quid nam sit prauorum humorum concoctio contra multorum decreta exarauimus. Nunc autem quæ fuerit uera Hippocratis ac Galeni sententia, de humorum purgatione in morborũ initijs tẽtanda (quod à principio proposuimus) explicandum. Verum ut id melius facere ualeamus, quædam proposito huic negocio sumopere utilia ad examen reuocanda sunt. Cum ægrotantium corpora nobis sese offerunt purganda illud imprimis considerare debemus: nunquid scilicet ad purgationes parata ea sint, an secus. Atq; si illa ad purgationes parata uideãtur, tunc ipsa purgare nobis licebit: sin minus, omnino purgationibus abstinere oportebit: nec prius corpora purgationibus tentanda erunt, quàm ad eas parata fuerint. Vt autem corpora ad purgationes parata sint, primo ea omnia ab illis abesse oportet, quorum prima aphorismorum parte meminit Galenus hæc inquiens: Nam qui multa cruditate laborãt, quiq; tenaces aut crassos cibos sumpserunt: quibus itidem inflata sunt, extenta

" hyppocundria, aut uehemens calor infensus est, &
" urinæ igneæ & quibus in aliquo uiscerum eo in lo
" co existentium adest inflammatio, omnes hi haudqua
" quam apti sunt ad purgationes. Quam sententiam
eo in libro cuius inscriptio est. Quos quibus ue medicamentis & quo tempore purgare oporteat, clarißime confirmauit. Oportet præterea ut corpora ad purgationes parata sint, ea fluida esse. Quod bonorum omnium author Hippocrates secunda aphorismorum parte ea sententia clarißime præcipiebat:
" Corpora cũ quispiam purgare uoluerit oportet flui-
" da facere. Fluida uero redduntur corpora non solum si ea ita disponamus ut ad uomitum uel ad alui subductionem prompte se habeant, ut Galenus eam sententiam exponens declarat: sed præter id attenuatis & incisis craßis & tenacibus humoribus, si qui in corporibus reperti fuerint, & apertis meatibus per quos humores trahi debent. Ex quo, liquido apparet humorum craßitiem & lentorem purgationem penitus interdicere: similiter & meatuum per quos humores extra corpus ferri debent obstructionem & clausionem ipsam omnino prohibere: horum autem apertionem, & humorum tenuitatem purgationi consentire. Aliud antequàm ad purgationes accedamus maxime à nobis considerandum est,

nũquid ſcilicet humores quos purgare uolumus crudi ſint, an potius concocti. Nam humorum cruditas eorum purgationi penitus aduerſatur: concoctio uero ipſam indicare uidetur. Quod optimus ille ſenex prima aphoriſmorum parte breui hac ſantentia nobis demonſtrauit. "Concocta medicari, mouereq; non cruda neq; in principijs." Cum enim humores crudi ſunt, & naturæ contumaces, ipſi minime obſequuntur. Si itaq; eos purgare tentemus, tunc illam non habebimus ſponte euacuationi adminiculantem: quin immo purgationem grauiter feret, quando una cum prauis humoribus, bonorum quoq; non modica quantitas, expurgatur: ut in ſecunda huius operis parte contra minorantes aperte demonſtrauimus. Verumconcoctis humoribus ut Galenus eam ſententiam explicans ait. "Naturam etiam habebimus euacuationi adminiculantem. Siquidem uidetur & ipſa post concoctiones humores diſcernere, & ſuperfluitates expellere, quo tempore fiunt iudicationes." Humorum igitur concoctio purgationi haud aduerſatur: at cruditas eorum purgationẽ penitus inhibet. Accedit ad hæc aliud ante purgationes diligenti examine perpendendum, nempe humorum quies, & motus. Ab hoc enim purgationes conceduntur, ab illa autem quandoq; ſed non ſemper

At bifariã humores moueri contingit, aut enim per diuerſas corporis partes uagantur (nequeunte natura ob concitatum eorum motum illos ad determinatam ſedem tranſmittere) huc uero & illuc per totum corpus, aut principes ſaltem eius partes moti (ut Galenus quarta aphoriſmorum parte inquit) ægrotantẽ infeſtant, eumq; ſuo motu affligentes, nullo modo quieſcere permittunt: aut ad unam ſolummodo partem determinatam feruntur, quam, ĩuadunt, in eaq; firmantur, atq; figuntur: quod in tumorum præter naturã generatiõe maxime contingit. Horũ motuũ utrunq; purgationem indicare poteſt: ſed longe diuerſa ratione. Nam prior id purgandum indicat quod actu morbũ efficit, quodq; ut ſexto de uulgaribus morbis ait Galenus ad euacuationem properat, dirigi autem ad uias excretioni accommodatas nequit, ob eius concitatum motum: propterea purgantis medicamenti ope eget quod ueluti manum porrigens motum illum inordinatum ad uias illas dirigat: priuſquam ut Galenus quarta aphoriſmorũ parte ſcribit, corporis robur diſſoluatur, uel febris augeatur, uel in aliquod princeps membrum decumbant, qui per corpus uagantur humores: ac ſæuiſſimum in animali morbum procreænt. At motus humorum quando hi ad determinatum mẽbrum feruntur purgationem etiam indicare poteſt: non quidem eorum humorum qui actu morbum effi-

ciunt, & in membro continentur (Hi enim in morborum initijs nullo modo sunt purgationibus tentandi) sed eorum qui aut fluunt aut parati sunt fluere: ut eos in contrariã partem reuellentes, hos uero simul cũ illis secundum partem euacuantes, minorem fluxionẽ reddamus: eaq; ratione morbum supra naturæ uires augeri prohibeamus. Quod Galenum quarto metho di medendi nos docuisse, & in alopecia, in oculorum inflãmationibus, & in plærisq; alijs morbis alibi obseruasse, comperimus. Idem ipse quoq; Hippocrates secundo de ratione uictus in morbis acutis & plerisq; alijs in locis uoluit, ut infra clarius demonstrabimus. Cum igitur humores mouentur ad determinatã partem, quandoq; in morborum initijs nobis purgare licet: ut eorum reuellendo, & ad contraria trahẽdo motum aut humores paratos fluere & etiam fluẽtes aliquo modo euacuando, fluxionem retardemus, eamq; minorum reddamus. Verum humorum quies quandoq; purgationi consentit quandoq; uero eam omnino ꝓhibit. Nam quando sunt membris impacti purgatorio medicamento tunc non obsequuntur. Ob id autem & maximam uim naturæ inferri & membra liquescere certissimum est. Illud etiam priusquam ad purgationes accedamus contemplari debet: nunquid scilicet humores sint pauci, paruumq; morbum parere possint: an multi, ac magni morbi nobis timorem incutiant.

Nam si pauci in corporibus reperiantur praui humores atq; ex his paruum futurum morbum speremus, tunc purgationis indicatio omnino cessat. Cum enim Natura per se sola, aut certe læuibus præsidijs adhibitis, morbos oppugnare ualet, ualidis utiq; remedijs corpus humanum affligere non expedit, & potissimum purgatorijs medicamentis: quæ naturæ humanæ tantopere aduersa sunt. Quod Galenus tertia aphorismorum parte his uerbis nobis significauit.
" Neq; tamen ea quæ per purgatoria medicamenta fit
" superfluitatũ euacuatio conueniens est. Nam ualde
" indigentibus & ex longis interuallis utilis est. Cuius sententiæ ipse quoq; Auicenna tertia fen primi canonis subscribere uidetur, hæc inquiens. Earum eua-
" cuatio secundum plurimum non perficitur nisi cum
" medicinis fiat uenenosis, quæ procul dubio naturam
" frãgunt. Quæ etiam quod uenenosæ non essent non
" posset esse quin eas bibere naturæ laboriosum esset:
" quemadmodum dicit Hippocrates medicina purgat
" & inueterat, & præter hoc cum humore superfluo
" euacuat ex humiditatibus naturalibus & spiritu, qui
" est uitæ substantia, magnam partem. Et hoc quidem
" est ex eo quod uirtutem membrorum principalium &
" eis seruentium debilitant. Cum itaq; ex purgationibus tot corporibus accedant incommoda, iccirco nisi magna urgeat necessitas, ab eorũ usu omnino est ab-

stinendū: atq; eis solūmodo uti debemus quādo magni alicuius morbi timor adest, quē natura per se sola uincere nō possit. Valeat igitur praua eorū consuetudo, qui in quocūque uel paruißimo affectu ad purgationes illico conuolant. Postremo in purgationibus maxima aduersione dignum est nūquid ægrotans quem purgare intendimus febre laboret an secus: & si ea laboret utrum placida sit & mitis atq; inter acceßiones intermittat, uel potius uehemens & cōtinua. Nā si febris nō adsit, aut saltē ea placida sit et mitis, ab illa utique purgationes nō impedientur. At si uehemens febris & cōtinua corpus obtineat, tūc purgationibus prorsus abstinere oportet. Hoc Hippocrates in libro de purgatorijs medicamētis, apertißime præcepit, hæc inquiens: Hoc ē cōtra aptius 2a. p.te ibi in gal. plus ex calido? euacuatione quam

" Quicunque ualidis febribus corripiuntur, his usq; ad
" remißionem purgatoria medicamenta ne dato, sin id
" nollis, saltē ne citra quartūdecimū diem. Et paulo infe
" rius. Quamobrē medicamēta purgatoria in febribus
" magnis ne ore sumātur præcipimus. Quod præceptū

ipse quoq; Hippocrates in cura calcis uehemēter cōmoti seruauit: ut ex eius sentētia secūdo de fracturis

" scripta, satis cōstat: quæ talis est. Sed si febre quidem
" uacet, medicari eū è supiori parte debemus, sicut di-
" ctū est, quicūque itē febre continua nō laborāt. Nā si
" cōtinua sit, medicādū nō est, sed à cibis & sorbitioni-
" bus abstinēdū, potioneq; utēdū aqua nō uini, sed mell

Hoc idem in pedis luxatione eundem Hippocratem seruasse, id quod in fine quarti libri de articulis ab eo
" scriptum est, satis comprobat. Curatio enim (inquit)
" horum hæc est: si absit febris ueratrum est exhibendũ,
" si adsit dandum non est. Quam quidem rem ipse etiã Galenus secũdo de ratione uictus in morbis acutis his
" uerbis confirmare uidetur. Vbi igitur (inquit) nõ solũ
" acutus morbus fuerit cuiusmodi est pleuritis uerum &
" cum febre uehementißima multo magis uitanda est
" purgantis medicamenti administratio. Et rursus dum
" ait. Cum igitur febris uehemens non fuerit: naturãq;
" ægrotantis expertus fueris, ad purgantis medicamen
" ti potum te conferes. Ob id etiam (ut opinor) Hippocrates quarta aphorismorum parte, in morbis ualde acutis si humores turgeant, eodem die purgationem præcipit: antequam sanè (ut Galenus ait) febris uehementia augeatur, quæ purgationem impediet. Multa quoq; alia in purgationibus consideranda sunt: quæ quoniam proposito huic negocio parum aut nihil conducũt, iccirco ea breuitatis causa omittemus. His itaq; optime perpensis (ut ad rei difficultatem tandem accedamus) quorum aliqua purgationibus consentiunt, quædam uero ipsis repugnant, cum morborum principijs occurrimus, illud à nobis cõsiderari debet, quæ nã eorum quæ dicta sunt ægrotantibus insit, & quæ nõ. Atq; si plura & ualidiora ex his quæ purgationem in

Hec ratio nõ est ppria sz est ex motu ne occupent membra nã Gal.us morbos acutos cum febre ... diffinit

dicant ægrotanti insint, tunc nobis purgare ipsum licebit. Si uero cõtra plura scilicet & fortiora à purgatione nos dehortentur, ab ea prorsus abstinẽdum erit. Inter ea autem, quæ dicta sunt purgationes impedire, corporis ineptitudinem, ac præparationis (ut ita dicam) deffectum, ad purgationes prohibendas maxime posse mihi uidetur. Nam si ægrotantium corpora ad purgationes sint imparata, etiam quod cætera omnia purgationi consentirent nunquam tamen purganda sunt. Ab ijs enim corporibus quæ purgare uolumus, ea omnia primo abesse oportet, quæ supra ex Galeni sententia prima aphorismorum parte adducta sunt: deinde & fluida ea esse ut comune illud Hippocratis
" præceptum inuiolatum seruemus: Corpora cum quis-
" piam purgare uoluerit oportet fluida facere. Sit itaq; ut in re signata uersemur, corpus ægrotantis ad purgationes imparatum: atq; humores turgeant (quod purgationes in morborũ principijs maxime indicat) nunquid illud purgatione tentandum? proffecto cum magis poßit ad purgationem prohibendam corporis ea ineptitudo, quàm concitatus humorum motus, ad illam indicandam, propterea iure optimo dicendũ est eo casu purgationem minime conuenire. Quod Galenus prima aphorismorum parte hunc in modum clarißime ostendit.
" Quare (inquit) non sine ratione di-
" xit raro circa principia acutorum morborum nobis

" uenire in usum purgationes quoniam non sæpius tur
" geant humores in principijs: neq; si quid istorũ adsit
" ægro satis ad purgationem parato, neq; dante nobis
" morbo temporis occasionẽ, quo poßimus ex imparato
" paratum facere. Quomodocunque igitur reliqua se habeant si corpus ad purgationes imparatum sit, non tantum dicam in morborum principijs, sed nunquam purgari debet. Verum si una cum humorum cõcitato motu corpus ad purgationem paratum uideatur: quã uis humores crudi sint, nihilominus nobis id purgare licebit. Præualet enim indicatio quæ à concitato motu capitur ei quæ à cruditate, modo corpus ad purgationes paratum sit. Quamobrem (ut opinor) optimus Hippocrates ab illo comuni præcepto, quo prima aphorismorum parte iubet concocta medicamento purgatorio tentanda, non cruda, neq; in principijs,
" turgentes humores excepit, inquiens/ modo non tur-
" geant/ ex hoc sanè demonstrans plus posse concitatũ humorum motum ad purgationem indicandam quam poßit eorum cruditas ad illam inhibendam. Verum quoniam in morborum solummodo acutorum initijs humores turgere solent, ut Galenus prima aphorismorum parte, & secundo in primum prorrhetici commentario testatur: idq; raro etiam accidit, ut in præ-
" posito aphorismo nos docuit Hippocrates dicens/ plu
" rima uero non turgent/ propterea illius motus causa

raro in acutorum quoq; morborum initijs ueniunt in usum purgationes. Quas etiam maxima cum præmeditatione & cautione tunc faciendas esse idem Hippocrates paulo inferius scripsit: nempe cum ad eas paratum fuerit corpus. At cum rarissime nobis accidat parato corpori occurrere, morbiq; celeritas temporis occasionē præripiat ut ex imparato id paratum facere queamus, ob id rarissime quando etiam humores turgent, corpora purgare nobis concessum est: in qua re quantopere minorantes defficiant unicuique in promptu est cognoscere. Verum cum humores non turgent, mouentur tamen ad determinatam sedem, nunquid parato etiam corpore ad purgationem existente, purgandum? Certe cum in principijs morborum humores semper crudi sint, ut sæpe dictum est: cumq; humores non turgeant, quod solummodo cruditati præualet ut ex Hippocratis dicto aphorismo satis constat, propterea iure optimo dici uidetur corpora eo casu non esse purgationibus tentanda. Qua ratione (ut arbitror) mo i, qui minorantibus totaliter aduersantur, dixerunt in morborum initijs nullo modo purganda esse corpora nisi humores turgeant. Ego uero ex Hippocratis & Galeni sententia, dico fluentes humores ad determinatum membrum, & non eos solummodo, sed etiam paratos fluere, in morborum principijs à nobis quandoq; purgari debere, ut inhi-

bita ac minorata (ut ita dicam) fluxione morbi maximum incrementum prohibeamus, non autem ut id aliquomodo expurgemus quod actu morbum causat. Quo fit ut munus hoc magis pertinere ad eam medicinæ partem uideatur quæ prohibet morbos augeri quàm ad eam quæ iam factos curat. Verum ut res clarius explicetur fluxionum indicationes paucis ad examen reuocemus. Cum humor aliquis in membrum determinatum fertur, ita ut eius pars iam membrum obsideat, pars uero altera in id continue fluat, tunc duplex nobis sese offert indicatio, una quidem à parte iam fluxa & in membro firmata, quæ est ipsius digestio & euacuatio: altera uero à parte fluente, nẽpe fluxionis inhibitio, ac (ut ita dicã) minoratio. Hãc prius absoluere debemus quàm priorẽ aggrediamur. Quod quidem recta ractione perficiemus, si ab eius causa, magnitudine, uehementia atq; alijs quampluribus indicationes cæperimus, easq; optime seruauerimus. Nam si fluxionis causa sit immoderata membri patientis caliditas, uel dolor quispiam intensus, fueritq; fluxio parua, tunc facillimum erit caliditate, refrigerantibus medicamentis, temperata, anodynis uero dolore lenito fluxionem sistere. Si autem fluxio ea aliunde transmittatur, repellentibus medicamentis, ac robur adstringendo, affectæ parti præstãtibus, eam cohibebimus. At si fluxionis ea magnitudo sit, & ue-

hementia ut ualidiora præsidia postulet: tunc & frictionibus, & ligaturis, & cucurbitulis contrarijs partibus adhibitis, & similibus, res agenda erit. Quod si adhuc maior & uehementior fluxio fuerit ad ualidiora quoq; præsidia transeundum: & potissimum si ægrotantis corpus plethoricum sit aut prauis humoribus refertum. Inter quæ missio sanguinis ut potè ualidissimum ac tutissimum remedium (ut Galeni uerbis utar) primas sibi uendicat partes: uirtutis robore, ætate, & corporis habitu ei consentientibus, ut Hippocrates quarto de ratione uictus in morbis acutis, & Galenus ibidem, & in libro de curatione per sanguinis mißionem nobis scr iptum reliquit. At si horum aliquod sanguinis missionem impediat, quid ò optimi Galeni imitatores (uos huc appello qui in morborum initijs nisi turgeant humores nunquam purgãdum esse contenditis) quid inquam faciendum? An ne permittendum in angina (exempli causa) tantam humorum copiam ad affectum membrum fluere: ac tantopere faucium aut gutturis tumorē crescere ut ægrotantem priusquam Natura morbum concoquat, suffocet? Vel potius optimam Galeni Consuetudinem, quã ex quarto de ratione uictus in morbis acutis, & ex sexto de compositione medicamentorum secundum locos, in secunda huius operis parte explicauimus, sequemur? nempe clysteribus & si opus fuerit purga-

tionibus fluxionis impetum retardare tentantes? Certe si rem ipsam bene considerare uoluerimus, hoc secundum ut rationi magis consentaneum, eligibilius est. Sistendæ itaq; fluxionis humorũ gratia (quando sanguinis mißione aut ob uiriũ imbecillitatẽ, aut ob ætatem uel corporis habitum id consequi non ualemus) ægrotantium corpora in principijs morborum purgationibus nobis quandoq; tentare concessum est: cum hoc idem à Galeno quarto methodi medendi, quarto de ratione uictus in morbis acutis, sexto de compositione medicamentorum secundum locos in angina, & alibi plerisque alijs in morbis factum uideamus. Quandoque etiam ob membri situm (nisi admodum magnus morbus & acutus sit, qui semper sanguinis mißionem postulat, ut Hippocrates quarto de ratione uictus in morbis acutis nos docuit) in principijs morborum purgatione magis quàm sanguinis mißione procuranda est fluxionis inhibitio. Quod Hippocratem secundo de ratione uictus in morbis acutis in pleuritidis curatione, cum dolor ad inferiores costas pertingit, fecisse existimo. Non enim Hippocrates eo in loco purgationem præcipit qua humores in membro affecto firmati moueãtur, ut infra ostendemus, sed eam qua fluentes, ac parati fluere, uel saltem ipsorum aliqua pars, extra corpus ducatur, ut minor humorum copia ad inflammatam partẽ, flu-

at, atq; hac ratione fluxio aliquo modo sistatur. Sed quispiam fortasse quæret: quam ob rem Hippocrates hanc fluxionis inhibitionem elegit? Non ne satius fecisset si sanguinis mißione à curuatura brachij reuulsionem humorum ad superiora & contraria trahendo tentasset? Vt Galeno placuisse uidetur? Huic quæstioni facillime responderi potest, eam fuisse Hippocratis consuetudinem: nempe inflammationum causas purgationibus quandoq; emendare, quas tamen Galenus sanguinis mißione corrigebat, ut ipsius met Galeni sententia est secundo in librum Hppocratis de
" Fracturis cõmentario. Nõ suppurat auẽ (inqt) sanguis
" cum inflammatio magna superuenit aut ex prauitate
" deligationis, aut ex eorum malignitate, aut multitu-
" dine: quam ipse quidem exinanitione per medicamen
" ta nos sanguinis mißione emendamus. Verum cæteris inflammationibus præteritis, ad pleuritidẽ de qua erat sermo reuertamur: & Hippocratis ac Galeni cõsuetudinem parumper contemplemur: ut quæ earum melior fuerit iudicare poßimus. Galenus itaq; ut ab eo exordiar, cum consideraret quod febris uehementia ac (ut ita dicam) acuties plurimum pleuritides etiã in quibus dolor fertur ad inferiores costas, commitari solet: quodq; is magnus morbus est, propterea Hippocratis præceptum, perpetuo obseruari uetuit,
" aphorismum adducens: In acutis scilicet morbis raro

" & principijs purgantibus medicamẽtis utendum e
& potißimum si uehementißime febres ijs coniunct
fuerint. Quæ tam & si uera sunt non tamen prop
rea Hippocrates insimulandus, qui eo in morbo, ne
pe in pleuritide cũ dolor ad septum transuersum pe
tingit, purgationem & nõ sanguinis mißionem præ
ceperit. Nam morbi illius curationem ut talis est na
turæ, docens (omissa febris uehementia ac morbi ma-
gnitudine de quibus & in illo aphorismo & quarto
de ratione uictus in morbis acutis abunde pertracta-
uit: ac quid indicent perfecte demonstrauit) eam cor-
poris euacuationem præcepit, quæ inclinationi pec-
cantium in eo humorum magis conuenire uidetur.
Ea autem est per inferiorem uentrem purgatio. Quã
si sanguinis mißioni à curuatura brachij cõferamus,
eam morbi illius ac peccantium humorum naturæ lon
ge magis conuenire percipiemus. Etenim quid sangui
nis missio nobis præstare põt? Profecto nihil aliud
quam fluentium humorum retractionem. At Hippo
cratis purgatio non solum fluentium humorum par-
tem educens sed etiam eorum qui parati sunt fluere
portionem euacuans, fluxionem magis cohibebit ac
minorem reddet. Nam humores qui ad inferiora in-
clinationem habent cum graues ex sui natura sint, ob
id per inferiora melius atq; facilius educuntur quàm
per superiora. Quamuis itaq; sanguinis mißio à bra

chij curuatura ad reuellendum magis idonea sit pur-gatione per aluum. Hæc tamen illi præstat ad eua-cuandum corpus humoribusq; educendis, nō solum fluentibus sed paratis etiam fluere: qui per eam sanguinis mißionem cōmode euacuari nequeunt, cum graues sint & ad inferiora inclinent. Quod respiciens Hippocrates omissa sanguinis mißione, purgationem præcepit, ut potè magis aptam ad corpus expurgandum, in quo graues humores morbum augere possunt. Id uero tantum abest ut à Galeno damnetur ut potius illud (si bene quæ ibi, & in libro de sanguinis mißione aduersus Erasistratum ab eo scripta sunt considerentur) sumopere laudare uideatur: in qua re grauißimos alioquin uiros deceptos scio. Sed cur Hippocrates per uenas inferiores sanguinem non mittit? Cur? Quoniam affectio supra renes est, & humores à uenis illis tantopere remoti, quod ea euacuatio parum aut planè nihil potuisset prodesse. Verum hac de re latius disputare præter rem esset. Sat enim sit, nos ex Hippocratis ac Galeni decretis ostendisse, in principijs morborum nobis quandoq; licere corpora purgationibus tentare etiam quod humores non turgeāt: idq; cohibendæ ac (ut ita dicam) minorandæ fluxionis humorum gratia, quando hoc sanguinis mißione ob dictas causas facere nobis concessum non est. At quoniam raro accidit quod corpora adeo imbecilla,

" & principijs purgantibus medicamẽtis utendum est: & potißimum si uehementißime febres ijs coniunctæ fuerint. Quæ tam & si uera sunt non tamen propterea Hippocrates insimulandus, qui eo in morbo, nempe in pleuritide cũ dolor ad septum transuersum pertingit, purgationem & nõ sanguinis mißionem præceperit. Nam morbi illius curationem ut talis est naturæ, docens (omissa febris uehementia ac morbi magnitudine de quibus & in illo aphorismo & quarto de ratione uictus in morbis acutis abunde pertractauit: ac quid indicent perfecte demonstrauit) eam corporis euacuationem præcepit, quæ inclinationi peccantium in eo humorum magis conuenire uidetur. Ea autem est per inferiorem uentrem purgatio. Quã si sanguinis mißioni à curuatura brachij cõferamus, eam morbi illius ac peccantium humorum naturæ longe magis conuenire percipiemus. Etenim quid sanguinis missio nobis præstare põt? Profecto nihil aliud quam fluentium humorum retractionem. At Hippocratis purgatio non solum fluentium humorum partem educens sed etiam eorum qui parati sunt fluere portionem euacuans, fluxionem magis cohibebit ac minorem reddet. Nam humores qui ad inferiora inclinationem habent cum graues ex sui natura sint, ob id per inferiora melius atq; facilius educuntur quàm per superiora. Quamuis itaq; sanguinis mißio à bra

chij curuatura ad reuellendum magis idonea sit purgatione per aluum. Hæc tamen illi præstat ad euacuandum corpus humoribusq; educendis, nō solum fluentibus sed paratis etiam fluere: qui per eam sanguinis mißionem cōmode euacuari nequeunt, cum graues sint & ad inferiora inclinent. Quod respiciens Hippocrates omissa sanguinis mißione, purgationem præcepit, ut potè magis aptam ad corpus expurgandum, in quo graues humores morbum augere possunt. Id uero tantum abest ut à Galeno damnetur ut potius illud (si bene quæ ibi, & in libro de sanguinis mißione aduersus Erasistratum ab eo scripta sunt considerentur) sumopere laudare uideatur: in qua re grauißimos alioquin uiros deceptos scio. Sed cur Hippocrates per uenas inferiores sanguinem non mittit? Cur? Quoniam affectio supra renes est, & humores à uenis illis tantopere remoti, quod ea euacuatio parum aut planè nihil potuisset prodesse. Verum hac de re latius disputare præter rem esset. Sat enim sit, nos ex Hippocratis ac Galeni decretis ostendisse, in principijs morborum nobis quandoq; licere corpora purgationibus tentare etiam quod humores non turgeāt: idq; cohibendæ ac (ut ita dicam) minorandæ fluxionis humorum gratia, quando hoc sanguinis mißione ob dictas causas facere nobis concessum non est. At quoniam raro accidit quod corpora adeo imbecilla,

ut sanguinis mißionem tolerare nequeant, à magnis ac uehamentibus fluxionibus molestentur: pueri uero ob innatam propter humidum corporis habitum, euacuationem, ualidis his remedijs non multum egeant: & qui pleuritide & similibus morbis laborant acuta febre ac uehementi & magno morbo plurimum detineātur, propterea raro quoq; euenit, ut alio quàm sanguinis mißione, magnas & uehementes fluxiones sistere opportunum sit. Raro itaq; non solum quando humores turgent sed etiam quando fluunt ad determinatam partem ueniunt in usum purgationes. Quæ Galenus forte respiciens secunda aphorismorum parte hæc ait. Circa initia illorum morborum in quibus speramus ægrum conualeturum, tentandum est maiora afferre remedia, de quibus dixit Hippocrates, siquid uidetur mouendum moue, sunt autem hæc maxime uenæ sectio nōnunquam & purgatio. Hæc mehercle dictio / nonnunquam / quam purgationi præposuit satis aperte demonstrat, raro in morborū initijs uenire in usum purgationes, plurimum uero sanguinis mißiones: quod dictio / maxime / uenæ sectioni apposita, clarißime ostendit. At si raro in morborum principijs purgandum, quando itaq; id accidet? Quando? Nempe cum turgent humores. Deinde quando ad membrum aliquod fluūt aut saltem parati sunt fluere, & sanguinē mittere non est opportunum, propter di

ctas iam causas. Quod quidem cum raro accidat ra-
rißimeq; in morborum initijs corporibus ad pugatio-
nẽ paratis occurramus, iccirco Galenus (ut arbitror)
eo modo loquendi usus est: nobis indicans in morborũ
initijs plurimum sanguinem mittendum, rarißime ue-
ro corpora purganda. Ex quo lucidißime apparet
minorantes toto (ut aiunt) cælo à Galeni mẽte aber
rare. Sed quis ulterius & non immerito quæret, cum
in morbum initijs humores semper crudi sint, ut
in libro de crisibus & alibi sæpißime scripsit Gale-
nus, quomodo itaq; corpora recte in principijs mor-
borum purgabimus? & potißimum cum Hippocrates
prima aphorismorum parte neget cruda medicamen
to tentanda esse, nisi turgeant: non turgent autẽ, quã
do mouentur ad determinatam partem. Hanc difficul
tatem soluere nescientes qui minoratibus aduersan-
tur, in maximos errores lapsi sunt. Cui tamen nos fa-
cillime respondemus, quod & si humores qui in partẽ
affectam fluxerunt, & in ea firmati sunt, crudi sem-
per in morborũ initijs existunt, tertia cruditatis signi
ficatione (quæ purgationes maxime impedit) illi tamẽ
q adhuc sunt in motu, & ad affectã partẽ fluunt, & ij
q parati sũt fluere, nõ ex necessitate crudi sunt, sed sæ
pißime cõcocti. Quod nobis clarius sic ẽt apparebit,
si sanguinẽ & biles ex qbus potißimũ uehementes flu
xiones & magne ortũ habẽt diligẽti examine ppẽde

rimus. Nā neq; ſanguis, neq; biles priuſquā in parte ad quā feruntur, firmentur, plurimum crudæ ſunt, nec ſecunda nec tertia cruditatis ſignificatione (primam enim ut à propoſito noſtro alienam iam à ſermone noſtro abegimus) cum ſecunda concoctionis ſignificatione, ſoli pituitoſi humores crudi merito appellari poſſint (ut in tertia huius operis parte oſtenſū ē) reliq uero humores aut concocti aut ſupercocti. Nec etiā tertia cruditatis ſignificatione humores illi crudi dicentur niſi eos cauſæ præter naturam inuaſerint priuſquam in affecta parte firmentur: quod non ex neceſſitate contingit. Erunt itaq; concocti & ob id in morborum etiam principijs nihil nos impedit quin eos (corpore ad purgationes parato) purgare poſſimus: nec tamen propterea aphoriſmo præcipienti cō cocta medicamēto tētāda nō cruda neq; in principijs modo non turgeant, aduerſabimur. Non enī tunc crudos humores purgatione tentabimus ſed concoctos tertia concoctionis ſignificatione: hoc eſt à natura uictos & tranſmutatos & quantum eorum natura patitur, animali aſſimilatos. Verum ſi quando accidat humores fluentes à cauſis præter naturam obtineri nūquid cum crudi ſint eos purgatione tentare conceſſum ſit? Equidem cum rem ipſam diligenti examine perpendo maximarum ambiguitatum ea mihi plena apparet. Nam una ex parte uidetur quod Hippocra-

tes in aphorismo illo sæpius adducto: cōcocta medicamento tentanda non cruda neq; inprincipijs nisi turgeant, omnino prohibeat crudorum humorum purgationem, & si eam aliquando concedit, id est quādo turgent: hoc est huc & illuc per corpus, concitati ad motum, uagantur. At humores illi non hoc motu mouentur. Apparet itaq; quod nullo modo sint purgatione tentandi. Ex aduerso supponamus eos magno impetu in princeps aliquod membrum ferri: ad gutur scilicet (ut præposito exemplo insistamus) ita ut immineat periculum suffocationis, nisi ea fluxio sedetur, idq; sanguinis mißione facere nobis non liceat, aut ob uirium imbecillitatem, uel propter ætatem aut corporis habitum, quid per deum immortalem tunc agendum est? Profectò longe melius uidetur fluentes humores etiã quod crudi sint, purgationibus reuellere, quàm permittere ægrotantem suffocari. At si id faciemus Hippocratis sententiæ aduersari uidebimur: Quid itaq; agendum? Ego equidem tam ancipitem rem prudentis medici ope indigere arbitror, qui utramq; indicationem optime rimetur: eam nempe quæ à cruditate humorum sumitur quæ purgationem omnino impedire uidetur: & illam non minus quæ à uehementi & magna humorum fluxione capienda est, quæ purgationem tunc cum sanguinis mißioni nullus est locus. Quibus indicationibus recte perpnsis ei maxime

Hic re uera me o iudicio decipit ponens 3.m membrum d mobilibus q non dicunt turgere ego n. duo membra tm pono fixorum et mobilium a p. expectatio a 2. quaeratio, non crudi impediunt euacuationes, sed ad motu inepta quae si dinque mobilia esse iam no repugnat!

ipsum intendere opotet, quæ ualidior uidebitur. Vtrunque enim malum apparet purgare scilicet humores crudos: & permittere morbum tantopere augeri ut in maximum discrimen ægrotantem perducat. Inter duo itaq; mala id quod maius est proculdubio uitandum. Nanq; si ægrotanti maiora nocumenta purgationem allaturam uideamus quàm sit emolumentũ quod ipsi ea fluentium humorum reuulsio, & retardatio, afferre possit, tunc purgatione abstinendum erit. Sin uero res contra se habeat, indicatio quæ à cruditate humorum capitur præteriri debet: atq; in ea respiciendum quæ magna & uehemens fluxio nobis indicat: & si purgare opus sit purgandum. Nec Hippocratis aphorismus huic rei (ut opinor) aliquomodo refragatur: cum de ea purgatione ipsi sit sermo quæ ut peccantes humores euacuemus, corporibus adhiberi solet: non autem de ea, qua fluxiones cohibere intendimus. Nam in hac auxilio naturæ non egemus ut ea scilicet euacuationi opituletur: cum trahere humores ad contrariam partem ei ad quam mouet natura nitamur. Quod quando euacuandi gratia purgamus maxime cõsiderandum est. Nã quæ ducere oportet quo maxime natura uergit per loca cõferentia eò ducere conuenit, ut prima aphorismorum parte præcipit Hippocrates. Cum itaq; idẽ dicat concocta medicanda ut Galenus in illius sententiæ expositione

ait, quoniam tunc naturam etiam habebimus euacuationi sponte adminiculantem: propterea nihil aliud arbitrari possumus quàm Hippocratem locutum fuisse de purgatione, qua intendimus corpus purgare, nõ fluxionem cohibere. Hæc itaq; cum sic se habeant ut dictum est, propterea in purgationibus quibus fluxiones uehementes sistere tentamus, id summopere cauendum est, ne partem humorum in membro firmatã atq; in eo fixam purgatorijs medicamentis aliquomodo moueamus: ut quarto de ratione uictus in morbis acutis his uerbis nobis Hippocrates præcauit. Quicunq; autem ea quæ inflammantur statim morborum inter initia medicamento soluere conãtur, ij ab intẽsa inflãmataq; parte nihil adimunt. Non enim cedit obsequiturq; quæ adhuc cruda est affectio. Et quæ deinceps. Huius sententiæ duæ hæ dictiones / soluere / & / conantur / apte ostẽdunt Hippocratẽ in inflãmationũ initijs, eã solũmodo purgationẽ uetare, qua humores in parte inflãmata firmati, eiq; infixi moueantur: non autem illam qua fluxiones humorum sedari possunt. Quod quidem non est conari soluere inflãmationẽ, sed prohiberi ne supra naturæ uires augeatur. Id respiciẽs (ut arbitror) ipse quoq; Hippocrates secũdo eiusdẽ libri, pleuritide laborãtibus, quãdo dolor ad sæptũ transuersum fertur, mediocrem purgationem præcepit: ut modus loquendi quo usus est satis demonstrat.

Nō enim dicit φαρμακεύειν aut καθαίρειν δεῖ sed μαλθαίνειν hoc est molire oportet, moderatam purgationem tentandam esse indicans, qua humores in parte inflammata firmati non moueantur. Quod si quarto eiusdem libri eandem curationem pertractans usus sit dictione φαρμακεύειν eo modo intelligenda est, ut in parte legitima eam intelligi oportere indicauit. Accedit ad hoc quod forte sententia illa quarti de ratione uictus inmorbis acutis inter legitimas Hippocratis non est reponenda. Nec cuiquam mirum uideatur Hippocratem ueratro nigro mediocrem purgationem tentasse, quando & ipse Galenus secundo in librum de articulis commentario purgationē quæ fit per ueratrum album in raphanos infixum, inter mediocres purgationes enumerat. Nihil enim prohibet ualidis pharmacis moderate tamen sumptis moderatas quoq; purgationes moliri. Quod arabum medicorum præstantißimus Auicēna prima fen quarti canonis nobis significauit, dicens.
“ Exhibere medicinam
“ fortem debilem, fortem quo ad uirtutem debilem quo
“ ad quantitatem. Nec ueratri nigri uis adeo teribilis antiquis medicis uisa est sicut nostris temporibus multis uidetur, qui tamen eo nunquam usi sunt. Quod si aliquando fecissent, eiusq; uim in purgando experti fuissent, illud absq; ulla prorsus molestia purgare cognoscerēt. Sed de hoc latius in antiquæ medicinæ

apologia diſſeremus. Nunc enim iam tempus eſt ut ad quieſcentes humores ſermonem conuertamus. Humores itaq; qui quieſcunt et nullo modo mouentur nec moueri parati ſunt (de his enim unà cum fluentiũ humorum indicatione pertractatum eſt utrorunq; indicationes coniungentes) ſed in membro aliquo firmati atq; in eo fixi reperiuntur, in morborum initijs nullo modo purgatione tentandi ſunt. Hoc Galenus tam aperte quarto de ratione uictus in morbis acutis affirmat, ut id nemo niſi admodum proteruus inficias ire poſsit. Quarto (inquit) die purgandum indiſtincte pronuntiauit. Neq; enim inter morbi initia aliquod remediorum huiuſmodi iniungere oportet, deſumpto à numero dierum ſcopo: ſed quod Hippocrates cẽſuit eſt exequendum. Nam uel ſtatim ab initio priuſquam in partem aliquam confirmentur humores medicandum, uel poſtea cum ad maturitatem peruenerint. Sed maximam hoc quoq; difficultatem habet, nunquid ſcilicet id uerum ſit quod in præpoſita ſententia dictum à Galeno eſt, quando humores fuerint tenues & ſeroſi. Nam hi in principijs morborum etiam quod quieſcant purgationem admittere uidentur: cum Galenus in libro illo cuius inſcriptio eſt. Quos quibus, ue medicamentis & quo tempore purgare liceat, de tenuiũ humorum purgatione hæc ſcribat. Et ad hæc omnia tempus etiã moſtrabunt ſi quidem inter initia morbi

" tenues & serosos humores euacuabis, ubi craßi & te
" naces fuerint quales suapte natura pituita est, & atra
" bilis cõcoctionem expectabis. Humores itaq; tenues etiam quod quiescant & in membris firmati sint purgari posse uidentur. Quod si dixerimus, quo itaq; modo ipsi Galeno nõ aduersabimur? qui in sentẽtia supra adducta, ex quarto de ratione uictus in morbis acutis præcipiebat, ut Hippocratis decretum obseruaremus: nempe priusquam in partes cõfirmentur humores, eos purgantes, aut quando iam firmati sunt, postquam ad maturitatem peruenerint. Huic perarduæ quæstioni (quæ multos in grauißimos errores perduxit) id respondendum arbitror quod Galenus in dictis duobus sententijs, diuersas, ac fermè contrarias indicationes respexit: quarum quidem una, quæ uidelicet ab humorum substãtia capitur, nempe ab eorum tenuitate, quãtum est ex se, purgationem semper indicat: altera uero quæ sumitur ab humorum quiete, & (ut ita dicam) ab eorum impactione & fixione in membris, purgationem omnino prohibet: nisi prius concocti sint humores & à natura euicti. Ex his autem indicationibus priorem quidem, in libro eo Quos quibus ue medicamentis, ac quo tempore purgare liceat, considerauit: nouißimã uero quarto de ratione uictus in morbis acutis. Verum cum duo hæc opposita sint, contrariaq; indicent quod nã ex his, præponemus? Certe si

ea per se

ea per se sola consideremus non magis uni quàm alteri inhærendum est. Sed cætera respicienda. Nam si unà cum humorum quiete adsit eorum cruditas proculdubio duo hæc quæ purgationem impediunt, humorum tenuitati solæ, præualebunt: & tunc nullo modo purgandum, sin autem tenuitati humorum, ipsorum concoctio aut motus coniungatur, tunc ad purgationes accedere poterimus: cum plura purgationem indicent quàm prohibeant. Diuersa itaq; respiciens Galenus diuersa quoq; uarijs in libris pronuntiauit. Quinimmo eodem in libro, modo dixit tenues humores nulla expectata concoctione purgãdos: modo nisi turgeant humores, semper expectandam concoctionem: neq; ipse prius purgare bilem aggressus est quàm corpus præparauerit, ut ex libro de facultatibus purgantium medicamentorum satis constat. Nunquid igitur Galenus sibi ipsi contradicit? Minime quidem. Sed diuersas indicationes considerans uaria quoq; in diuersis locis pronuntiat. Quod Auicenna quoq; (ut opinor) fecit in sententijs ab utraq; secta in sui fauorem adductis. Quam quidem rem nõ animaduertentes multi, perarduis quæstionibus se implicauerunt: atq; in diuersas sectas partiti sunt. Nam quidam credentes Galenum absolute concedere purgationem tenuium humorum in principijs morborũ: eam his peccantibus, semper faciendam existimant.

Ego credo Gal.^m^ [?] morbis sine febre loqui

At alij respicientes eundem Galenum quiescentes humores haud purgandos præcipere priusquam concocti sint, prioribus aduersantur. Atq; hinc lites & controuersiæ (ni fallor) quæ diu fuerunt & nunc etiam inter medicos uersantur, ortum habuere. At si nos animaduerterimus quæ à Galeno Auicēna cæterisq; planè bonis authoribus dicuntur non absolute uera esse, sed pro ut uarias indicationes respiciunt: tunc omnia plana & manifesta reddentur, ut in præpositis sententijs dictum est. Verum ut res perfectius declaretur illud adnotatione dignum existimo: quod non in omnibus morbis, quando humores sunt membris impacti, omnium eorum concoctio expectanda est, priusquam illos purgatione aliqua tentemus. Nam in ijs morbis in quibus natura non seruat humores ad unā (ut aiūt) creticam excretionem, sed partim eos concoquit, partim expellit perfecta omnium humorum concoctio priusquàm aliquomodo purgemus expectari non debet: sed partim concoctioni studendum, partim purgationi: ut pars concocta educatur per aluum, modo per eam uiam patientis membri situs, humores educendos esse demonstret. Vnde ut exemplo res clarius manifestetur in Iecoris inflammationibus, quæ partem cauam infestant, non omnium humorum qui in parte affecta continentur expectanda est concoctio, antequàm aliquo modo eos purgemus, sed quando eorum

aliqua pars concocta fuerit, tunc leui purgatione, quæ facile cedentem & concoctam humorum partem attrahat, crudam uero nõ agitet, humores educi possunt. Hoc Galenus tertiodecimo methodi medendi apertissime nos docuit, dicens. Nam sicut Iocinoris cauum per aluũ purgatur ut paulo superius diximus, sic gibba eius per ea quæ modice urinas mouent, cuius generis est apium: procedente uero tempore ubi phlegmone iam concoquitur ualentioribus uti licet, asaro, & cæltica nardo, & phu quod uocant, & petroselino, & smyrno, & meo, sicut etiam per uentrem uacuare si cauum afficiatur cnico cibis admixto, & urtica, & mercuriali, & epithymo, et polypodio, omnibus præterea quæ aluum modice deijciunt magisq; in remißionibus tum his ipsis audacius quàm antea utendum, tum etiam his quæ sunt ualentiora partim in ptisana coctis, partim tusis & in mollißimum puluerem redactis. Exhibenda uero & hæc sunt, uel ex ptisana, uel ex aqua. Ego etiam filiculæ aliquid in ptisana aliquando incoxi, & nigri ueratri corticem. Hæc Galenus. Ex quibus clarißime ostendit omnium humorum in aliquibus morbis concoctionem absolutam, non esse ante quascunque purgationes expectandam: sed quandoq; partem concoctam purganda esse: naturæ exemplo ducti, quæ in huiusmodi morbis partim concoquit partim excernit. Qod maximi alioquin medici non ani

oportebat doceri an illud sit ... medicamentum at ... id sit agendum

inaduertentes in maximum errorem incurrerunt, credentes omnium humorum quiescentium concoctionẽ expectandam esse, priusquam eos aliquomodo purgatorijs medicamentis tẽtemus: quibus dicta Galeni sententia apertissime reclamat. Post ea autem omnia quæ dicta sunt (ut sciamus quando in principijs morborũ purgandum, & quando purgationibus abstinendum) febriũ uehementia & magnitudo maxime consideranda est: ut potè quæ omnium aliarum indicationum ad purgationem prohibendam, potentiam superet. Nam siue moueantur humores, siue quiescant, siue tenues, siue crassi sint, magna febre ac uehementissima ægrotantem molestante, nũquam purgandum. Et propterea ut supra diximus Hippocrates quarta aphorismorum parte, præcipit ut in morbis acutis, cum turgent humores prima die uel (ut Galenus ait) saltem altera purgemus, priusquam febris uehemẽtia augeatur, quæ deinde purgationem impediet. Nam cum adest febris uehementia corpus purgationibus nullo modo tẽtare debemus, ob multas causas & potissimum propter eam quam in libro de purgatorijs tetigit Hippocrates, dum hæc scribit. Quicunque sanè ualidis febri-
« bus corripiuntur his usq; ad febris remissionem pur-
« gatoria medicamenta ne dato, sin id nollis saltem ne
« citra quartumdecimum diem. Carnes enim ipsorum,
« & uentres, medicamentũ retrahunt. Et quæ deinceps

Cum enim purgatoria medicamenta iccirco humores attrahant quia ipsis similia sunt (si Hippocrati et Galeno medicorũ facillime principib⁹ fides abroganda non est) & ipsis calidiora (hæc enĩ est ut Galen⁹ qnto de simplicium medicamentorum facultatibus nos docuit, eorum quæ se attrahunt ratione similitudinis natura, ut semper calidius minus calidum ad se trahat) propterea cum in febribus magnis ac uehementibus humores ualde calidi sint, oportebit purgans medicamentum calidißimum esse. Quod si erit, magis membra & corpus totum calefiet quàm conueniat: atq; uehementius febris ulterius aucta, in graue discrimen ægrotantem perducet. Sin autẽ purgatorij medicamenti caliditas ab humorum caliditate superetur tantum abest ut id humores trahere poßit, ut contra potius ab humoribus scilicet trahatur, atq; ad membra ut dicebat Hippocrates ducatur. At si unum aliud non excesserit, sed in caliditate paria fuerint, nec humores medicamentum, neq; hoc illos ad se trahet: & multa hoc modo ægrotanti nocumenta accident, quæ longum esset recẽsere, et à proposito nostro alienum. Ex quo clarißime patet quãtopere aberrẽt qui in magnis ac uehementibus febribus ægrotantes purgationibus tentare non uerentur. Hæc itaq; cum sic se habeant ut ostensum est, non immerito subit mirari cur Auicenna quarta sen primi canonis, in febrium pe-

Hoc sepe ga[illegible] neganit [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]

id forsan p̃ncipijs Arist. magis cõsonaret [illegible] [illegible] calido fieri uolentis

circa hoc est responsio Gal. [illegible] aph. [illegible]

stilentium initijs (quæ tamen ut ipse met refert & ei Galenus nono de simplicium medicamentorum facultatibus consentit interius urunt & si exterius sæpissime placide uidentur) purgationem quando alij humores à sanguine peccauerint, præcipiat: & potissimum cum eo tempore humores crudi sint, & sæpe quiescentes, & membris impacti. Nisi fortasse dicere uelimus Auicennam purgationem præcipere reuulsionis gratia, ut uidelicet uenenosa qualitas à nobilioribus membris retrahatur: atq; ad ea ferri prohibeatur. Verum quoniam non ignobilis author Cornelius celsus, cui Paulus quoq; ægineta Aetius, Rufus cæteriq; probatiores medici consentire uidentur, minime utile esse censuit in pestelenti febre aluum purgatorijs ducere, propterea satius existimarem Auicennæ sententiam medicorum antiquorum sententijs accõmodare: à quibus omnia fermè transumpsit. Quod optime fiet si eius dicta non de purgatione, sed de euacuatione eorum quæ in uentre continentur intelligamus. Nam & Celsus & alij pituitam in uentriculo existentem in febribus pestilentibus uomitu educi posse non negant. Quinimmo Celsus de pituita in stomacho re-
" tenta hæc inquit. Si pituita in stomacho coijt inclina-
" ta iam accessione uomere cogendus est. De hac euacuatione opinor intelligendam esse Auicennæ sententiam non autem de ea quæ purgatorijs medicamē-

tis effici solet: & non de hac sola quæ per uomitum fit, sed de illa etiam cuius meminit Hippocrates quarto de ratione uictus in morbi acutis in febris ardentis curatione dum ait. Quod si amarum os fuerit uomere confert, & uentrem sub luere. Verum si ad hæc non aperiatur lacte asinæ cocto purgabis. Nō enim sola pituita in uentre collecta educenda est, sed etiam bilis si in eo contineatur: eo nempe modo quem illius sententiæ author nos docuit. Qui in extrahenda bile lacte asinæ usus est: non purgatorijs medicamentis ob rationem quam Galenus eam sententiam exponēs ijs uerbis nobis tradidit. Quod omnino quidem eam quæ in uentre est bilem euacuare præcipiat timeat autem purgatoria medicamenta quod, & acria & prorsus calida sint, ob id ad lac asinæ diuertit: ut potè quod nullam ut non aliud ullum habeat acrimoniam, sed præ omnibus unum humiditate exuperat et ob id solum uentrem subit. Quo fit ut merito dicendum sit Hippocratem (si eius fuit illa sententia quæ illo digna Galeno uisa est) impropriæ purgationis nomen sumpsisse, pro uentris lenitione. De qua uerisimile est ipsum quoq; Auicennam locutum fuisse: & non de illa quæ purgatorijs medicamentis consueuit fieri ut grauißimi alioquin uiri censent. Verum Hippocratis dicta temere intelligenda non sunt (ut multi faciunt) sed ea adhibita distinctione quam modus loquē

di ipsius nobis indicat. Nam primo in ardentium febrium curatione clysteribus tentanda est eorum quæ in uentre continentur eductio. Quod si clysteribus uenter aperiatur (ut Hippocratis uerbo utar) tunc ab ijs desistendum quæ per os intro sumpta aluum leniunt. Si uero id clysteribus non assequamur lactæ cocto ut consueuit Hippocrates, aut lactis sero ut Galenus uel caßia fistula uti nos solemus, uenter leniendus est. Nam id Hippocratis adducta sententia, ac modus loquendi quo utitur satis aperte indicat. Ait enim Quod si os amarum fuerit uomere confert & uentrē
" sub luere. His contentus esset ille si uenter aperiretur:
" At si non aperiatur uenter (inquit) ex ijs, lacte asinæ cocto purgabis. Quod forte respexit Auicenna quarto canonis in comuni febrium putridarum curatione quando dixit, clysteris usum præ cæteris lenientibus aluum, sibi placere: nobis significans, ut ab eo tanquā remedio maxime proficuo in febrium putridarum curatione cum aluum lenire intendimus, incipiamus.

Quod si ad hoc, illud sufficiat, alijs certe corpus molestare non expedit. In qua re quantopere difficiant medici quamplures unicuique uidere licet: cum in febrium putridarum curatione etiam quod commode uēter clysteribus & sublutionibus leniatur nihilominus cassiam ægrotantibus semper propinant & ingeredam præbent. Sed horum errorem apertius in anti

quæ medicinæ Apologia nostra detegemus: iccirco hæc derrelinquentes ad propositum reuertamur: ac cũ celso alijsq; planè bonis authoribus dicamus purgatoria medicamenta in pestilentium febrium initijs nullo modo ægrotantibus exhibenda. Verum de uenenis quid dicemus? nunquid purgatorijs medicamentis tentanda? cum cruda semper sint: nec aliquo modo multi ex his concococtionem addmittant? Quid dicemus? illud profecto quod Galenus quinto de simplicium medicamẽtorũ facultatibus scripsit. Nẽpe uenena purgatorijs medicamẽtis ut purgatoria sunt, nõ egere sed altero alexipharmacorũ genere. Et propterea alium modum euacuationis habent, quàm is sit quo Hippocrates in aphorismis præcepit, concocta medicamento tentanda non cruda neq; in principijs. Quod si quandoque remedijs quæ ad uenena scripserunt antiqui purgatoria mista reperiantur, ea (ut opinor) ipsis non tanquam purgatoria medicamenta, sed tanquam uenenis aduersantia indiderunt. Ex his itaq; quæ dicta sunt (ut disputationi nostræ tandem finem imponamus) clarißime patere arbitror quæ nam fuerit Hippocratis atq; Galeni de proposita quæstione sentẽtia: ac quomodo difficultates quæ nostræ ætatis medicos perturbant facillime dilui poßint. Nam optimi illi medicinæ parentes quando corpora ægrotantium ad purgationes imparata uidebant, & potißimum. Si uehe-

mens febris unà aderat, nunquã corpora in morborũ principijs nec in alijs ipsorum temporibus purgationibus tentabant. Quod si corporibus ad purgationẽ paratis occurrissent turgentes humores in principijs morborum utique purgassent: similiter & fluentes & paratos fluere ad determinatum membrum fluxionis periculosæ sistendæ ac minorandæ gratia. At quiescentes ac membris impactos humores in morborũ initijs optimi illi medici nunquam purgationibus tentarunt. Quæ omnia ex uarijs eorum sententijs si in unum conferantur manifestißime apparent. Hæc sunt optimi ueritatis cultores quæ de proposita quætentia post longum examen tandem assequi mihi concessum est. Quæ si uera sunt Deo Op. Max. bonorũ omnium donatori gratiæ reddantur, qui nobis ueritatem demonstrauit. Si uero à recta ueritatis uia ea aberrare uobis uideantur, uos omnes rogo atq; obsecro ut æquo animo illa castigetis: ut errorem meum cognoscens me ipsum aliquando corrigam, & ad meliora perquirenda me accingam.

REVERENDISSIMO ET ILLVS-
trißimo Ioanni Cardinali Morono Bernar-
dinus paternus Salonensis.
Fœli. D.

EPISTOLA Quam præteritis diebus ad te misi, de cœna & prandio, typis cudendam tradere institui: ut unà & me tibi præsuli ornatißimo ac uirtutum omnium refertißimo deditißimum, omnes cognoscerent: & ea in eruditatißimorum medicorum manus perueniret. A quibus si (ut spero) sententia mea probabitur, apud te etiam maiorem fidem eam adepturam scio. Vale & me ut soles ama.

REVERENDISSIMO AC ILLVS-trißimo Ioanni Cardinali Morono Bernardinus Paternus Salonensis.
Fœli. D.

CVM Ab antiquis medicis, & imprimis ab Hippocrate & Galeno apertißime receptum sit cœnam prãdio uberiorem esse oportere, solidioresq; in ea cibos esse capiendos, propterea medicorum quorundam audaciam nõ satis mirari quæo, qui affirmare nõ uerentur, longe salubrius esse, maiorem ciborum partem atq; solidiorem in prãdio sumere, minorem uero, eamq; concoctu faciliorẽ in cœna. Quorum persuasione amplißime præsul tu etiam (ut opinor) ductus uberius prandere quam cœnare soles. Quæ tamen consuetudo ab optimis illis medicinæ parẽtibus (ut potè mortalibus ualde nocua) semper detestata fuit. Id autem ut tibi nunc significẽ non me temeritas ulla, aut inanis gloriæ cupiditas impellit, sed officium erga te meum, meaq; item erga amplitudinem tuam obseruantia. Multis enim de causis me tibi plurimum debere scio: atq; imprimis, quod maximum rerũ mearum patronum ac acerrimum defensorem te semper habui. Cuius itaq; incolumitati magis consulere debeo quam tue? Quem optare tẽ

longiorem uitam ducere, in quo uno ſpes omnes meæ repoſitæ ſunt? Huic autem rei conſuetudinẽ hanc magnopere aduerſari certißimum eſt. Verum ne hæc ex mea potius ſententia, quàm ex rei ueritate dicere uidear, antiquorum decreta, quibus ea manifeſtiſſime comprobari poſſunt, ad te ſcribere decreui. Quæ ſi legere non dedignaberis, tibi quoq; luce clarius fiet, cœnam iuxta eorum opinionem prandio uberiorem eſſe oportere, atq; in ea ſolidiores cibos omnino eſſe capiendos. Sed priuſquam ad rem ipſam deuenio: præſtantißimorum alioquin medicorum ſentẽtia paucis refutanda eſt, qui arbitrantur cœnæ ac prandij nomen aliud Hippocrati ac Galeno ſignificaſſe quàm nobis ſignificet: ac negant prandium apud eos fuiſſe cibum qui mane aſſumeretur, cœnam uero qui ueſperi. Aduerſus quos & ſi ſexcenta (ut ita dicam) Hippocratis & Galeni loca adducere poſſum: unum tamen ſolummodo (ne in re planè manifeſtißima diutius quã par eſt morer) ex ſecundo de ratione uictus in morbis acutis in medium afferam. Hippocrates itaq; docens curare læſiones, quæ illis accidunt, qui præter conſu
" etudinẽ prandent, hæc ſcribit. Conuenit autẽ his per
" mutationem æqua uirtute compenſare. Dormire ſi-
" quidem eos oportet, tanquam noctem à cœna hyeme
" quidem citra frigus æſtate uero citra calorem, agant.
" Quod ſi dormire nequeant plures lente ambulando

" absoluant circuitus, neq; stent, nihil cœnent, aut pau-
" ca & innocua, minus præterea bibant sed meracius,
" & non dilutius. Quam sententiam explicans Gale-
nus tam aperte hos ostendit à recta ueritatis uia alie-
nos, ut de hoc nemo ulterius dubitare poßit. Inquit
" enim. Maxime quidem is, dormire eos plurimum iu-
" bet. Et si dormire nequeunt, plures lenta ambulatione
" absoluant circuitus: idq; ut quamplurimi expositorū
" aiunt post cœnam: sed ut eorum quæ dicuntur sensus
" præcipit post prandium. Nam oratio hæc tanquam
" noctem agant de somno meridiano non de nocturno
" dici expostulat. Præterea quod continuata scriptum
" est serie ubi inquit / Si uero dormire nequeant plures
" lente ambulando absoluant circuitus, neq; stent, nihil
" præterea cœnent uel pauca & innocua / testatur Hip
" pocratem uelle eos à prandio dormire non à cœna.
" Duorum igitur alterum, aut emendanda est tanquam
" errati conscia scriptio atq; ita scribendum / Dormi-
" re siquidem eos oportet post prandium tanquam no-
" ctem agant, hyeme quidem citra frigus, æstate uero
" citra calorem / uel si seruare uolumus orationem hanc
" / à cœna / intelligenda est hoc pacto dictio. Dormire
" siquidem eos oportet ut à cœna ante dormiebant sic
" & nunc post prandium tanquam noctem agant.
Ex hac Hippocratis ac Galeni sententia certißimum
est, eos prandium uocasse cibum mane, cœnam uero ue

ſperi ſumptum: ſicut etiam nos ſoliti ſumus ea appellare. At quia de nominibus laborare (ut Galenus ait) eſt operam ludere, iccirco, prandij ac cœnæ nomine omiſſo, illud ad examen reuocemus: nunquid ex priſcorum medicorum decretis uberius edere mane ſolidioreſq; cibos capere, an ueſperi conueniat. Quod quidem optime explicare poterimus, ſi prius aperiamus quomodo in animalium corporibus recta alimenti diſpenſatio procedat. Ex hoc enim præpoſitæ quæſtionis diſſolutio ac rei ueritas facillime nobis manifeſtabitur. Omnibus itaq; propemodum animalis partibus, ut tertio facultatum naturalium nos docuit Galenus, inſitũ quoddam eſt natura deſiderium, ac ueluti appetentia conuenientis ſibi qualitatis, & quædam auerſio ac ueluti odium aliene. Illud quidem ſequitur conuenientis rei attractio, hoc uero aliene repulſio. Verum cum omne quod aliquid natura attrahit, id non fruſtra ad ſe trahat, ſed uſus alicuius gratia, iccirco animalium membra conuenientem ſibi qualitatem attrahunt, ut ea fruantur. At id facere nequeunt niſi eam retineãt. Facultatem itaq; retinendi membra habere neceſſum eſt. Sed ſi expetunt, & trahunt, & retinendo ac undiq; conſtringendo fruuntur, eſſe utiq; debet etiam finis fruitionis. Porro is finis eſt, ut eius quod in qualitate conuenit, atq; conſentit partem aliquam capiant, & in ſui ſubſtantãi tranſmutẽt. Hæc omnibus prope-
modum

modum animalis partibus insunt. At præter ea uentriculo & maxime eius partibus quæ ad orificium pertinent, ut quarto de usu partium corporis humani Galenus asserit, peculiaris quidam sensus indigentiæ & inanitionis ab ipsa natura datus est, quo ad cibum capiendum excitatur. Eo autem assumpto deinde ipsum complectitur, ac undique constringit: idq; non alia sanè de causa quàm ut illo fruatur, eiusq; partem in sui substantiam conuertat. Verum cum cibo non tanta cum uentriculo intercedat familiaritas, ut statim in eius substantiam conuerti poßit, ob id & panis (exempli causa) & lactuca, & beta, & cæteri cibi prius alterari postulant, quàm eorum aliqua pars in uentriculi substantiã transmutari queat. In eo igitur ciborum complexu innatus uentriculi calor eos in minimas partes comminuit, ipsisq; qualitatem quandam præbet, qua apti redduntur ut animal nutrire poßint. Quod quidem, ut Galenus tertio facultatum naturalium testis est, uere ciborum concoctio appellatur. Ea actione perfecta, cibisq; concoctis, uentriculus partem sibi maxime conuenientem, & necessariam pro sui alimento, paulatim & halitus specie attrahit, eamq; in tunicis suis reponit: aliam uero tanquam onus ipsum grauans, abijcit ac deorsum trudit. Quam intestina recipiunt, eaq; fruũtur & illius par-

tem sibi ipsis apponunt. In transitu uero per ipsa, magna alimentorum pars per uasa quæ ad ea pertinent, à Iecore rapitur. Qua attracta, id quoq; illa fruitur, ipsam ulterius alterat, & partem ei necessariam ut poßit ali, omnibus suis particulis apponit. Interim uentriculus non uacat, sed quod prius sibi apposuerat id agglutinat. Post appositionem enim necessaria est (ut primo facultatum naturalium sentit Galenus) quædam alimentorum agglutinatio. At postquam Iecur (ut ad id reuertamur) partem sibi necessariam in particulis suis reposuit, quod reliquum est à se expellit. Id per membra distribuitur, quod ad se trahunt, in se ipsis reponunt agglutinant, & in propriã substantiam transmutant. Verum dum membra alimentum attrahunt, ipsoq; fruuntur: Iecur sibi prius appositum agglutinat: & uentriculus tunicis suis iam affixum in propriam substantiam conuertit. Omnem itaq; (maioris perspicuitatis gratia) Naturæ circa nutrimentum operam in tria tempora (ut Galenus præcipit) cogitatione partiamur. Atq; in primo immaginemur cibum à uentriculo trahi, ab eoq; concoqui, tum ipsi ad saturitatẽ apponi, aliquid uero eius ad iecur etiam assendere. In secundo uero, cogitemus eum ad intestina transire: & ad iecur trahi: ab illoq; etiam contineri, concoqui, & in eius particulis repo-

ni. Hoc tempore, quo hæc in Iecore fiunt, in ueticulo pars illa alimenti quæ tunicis eius prius apposita fuerat, ipsis agglutinatur. Duo hæc tempora, tertium tempus excipit, quo, id quod à Iecore reijcitur per membra distribuitur, ab hisq; attrahitur, continetur & in singulis eorum partibus reponitur. Eo tempore, quod Iecori appositum fuerat ipsi affigitur: quod uero uentriculo agglutinatum, in eius substantiam conuertitur. Et postea noui alimenti tempus aduenit. Quod si animal assumat, quo tempore id uentriculus recipit, continet, & quicquid utile ipsi, in tunicis suis reponit, eodem, Iecur partibus suis iam affixum, in propriam substantiam conuertit: cætera uero membra sibi appositum agglutinant. Quo autem tempore uentriculus nouū agglutinat alimētū, eodē Iecur, illud attrahit continet, & suis particulis apponit, alia uero membra ipsis prius affixum transmutant. Et postremo quando uentriculus nouū quod ipsi prius affixum fuerat trāsmutat, tunc Iecur sibi appositum agglutinat, & reliqua membra illud ad se trahunt, continent, & in se ipsis reponunt. Quo maxime tempore animalia exercitare expedit, ut post exercitia commode iterum cibos assummant. Hoc modo recta alimenti dispensatio procedit. Quam si diligenti examine perpendamus illud proculdubio nobis constabit: quod scilicet

ſi in columem uitam degere uelimus, id obſeruare debemus, ut eam ciborum quantitatem capiamus quæ priuſquam noui alimenti tempus adueniat à uentriculo, & Iecore concocta ſit & per corpus digeſta, ac in membris repoſita. Quod eo tempore accidit quo uentriculus ciborum partem tunicis ſuis affixam trãſmutauit, ac uacuus puruſq; remanſit. Cum itaq; hæc ſic ſe habeant (ut ad rem tandem deueniamus) cumq; inter cibum matutinum & ueſpertinum tantum tẽporis interponi nequeat, ut ea naturæ opera quæ dicta ſunt, abſoluãtur: utq; uentriculus ſi is mane replẽtus fuerit, uacuus & purus ueſpertinum cibum recipiat: propterea cibos concoctu faciliores, & paucos mane edere debemus: ut celerrime, tum in uentriculo, tum in Iecore concoquantur: eorumq; ex crementa citiſſime deſcendant: & uacuus puruſq; uentriculus eo tempore ſit, quo ueſpertinos cibos ingerere uolumus. Quos & plures & ſolidiores eſſe hac etiam ratione opus eſt, quod ſcilicet inter eos & matutinum cibum longius tempus interponitur, in quo poſſunt (etiam quod uentriculus tunc repleatur) omnes illę naturæ actiones perfici. Accedit ad hoc quod cibos illos quies ſequitur & ſomnus, quæ ad bonam concoctionem in uentre & Iecore potiſſimum, perficiendam, maxime conferunt. Quod reſpiciens Galenus

ſemptimo methodi medendi refectoriam uictus ratio nem, ijs qui ualde extenuati ſunt conuenientem, do= cens: hæc ſcribit. Quippe quod in ſuperioribus ſuaſi mus cum ualentius alimentum ueſperi exhibendum cenſuimus, id ſemper obſeruare ſtudebimus: utiq; non leue percepturis commodum ijs, qui ita cibantur. Et paulo inferius. Ergo tantam exhiberi primam ciba= tionem eſt rationabile, quanta priuſquam ſecunda ſu matur tota prorſus erit concocta. Id contingere ua= lentiori alimento non poteſt. Quare primo loco le= ue ſumendum his eſt: quo uidelicet & concoquatur ce lerrime, & excrementum eius deſcendat, & uacuus puruſq; uentriculus ſecundum excipiat. At quoniam non ſolum quies & ſomnus, ſed etiam longius tem= pus huius naturalem adminiſtrationem excipit, ratio eſt ut ualentiores ciborum hoc maxime tempore of= ferantur. Itaq; etiam athletæ id faciũt, qui eum uſum non ſolum ratione inuenerunt: ſed etiam longa ex= perientia comprobarunt. At non immerito quiſpiam fortaſſe quæret. Quam ob cauſam cibus ueſpertinus quoniam eum ſequitur quies & ſomnus uberior matu tino eſſe debet? Quam ob cauſam? Nempe quia in= quiete & ſomno meliores concoctiones fiunt quàm in motu & uigilijs: ob id quando corpus, moueri ne- ceſſarium eſt, aut uigilare, minus uiſcera repleta eſſe

expedit: cum uero quiescendum & dormiendum magis: quoniam optime tunc in uisceribus res concoquũtur. Nam eo tempore quo animalis facultas (facultatem animalem intelligo, quæ est principium sensus & motus secundum electionem) est in opere: naturalis, altrixq; imbecilliter operatur: & contra, ea scilicet quiescente hæc maxime munere suo fungitur.

Cum igitur in animalium quiete, animalis facultas ocietur, iccirco altricem eo tempore maxime operari dicendum est. Ergo & ualidissime concoquere.

Quo factum est ut Hippocrates quarto de ratione uictus in morbis acutis (dum docet quomodo humores bene concoqui possint) præceperit ut corpus quiescere permittamus. Quod Galenus explicans, hoc alimentorum quoq; concococtioni ualde conferre, ijs
" uerbis nos docuit. Natura igitur assumpto in uentrẽ
" deuoratoq; alimẽto, à cæteris quidem motionibus ces
" sare debet, ut soli quod concoquendis cibis deputatm
" sit operi uacet. Magis ergo uentres repleri debent quando corpus post assumptum cibum quiescere quã quando moueri oportet: cum eo tempore naturalis facultas melius operetur, & concoquat. Similiter quãdo animal dormit copiosiora alimenta in uiscetibus id continere operepræcium est, quàm eo tempore quo uigilat. Cum enim calor innatus, in somno interiora

petat in uisceribusq; maxime augeatur : contra uero in uigilijs extra feratur, in extremisq; partibus uigeat: quis quæso unquam inficias eat in somno meliores concoctiones fieri quàm in uigilijs. Quod cum sit, plurimo itaq; alimento in somno egent'. Qua ratione ipse quoq; Hippocrates motus, prima aphorismorum parte hanc sententiam scripsit. Ventres hyeme & Vere natura calidissimi, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus plurimus est: unde & pluribus egent alimentis Indicio sunt ætates et athletæ. Si hæc Hippocratis ratio uere ostendit, hyeme uentres copiosiora alimenta postulare, quàm æstate: ea etiam demonstrabit uentres in somno pluribus alimentis egere, quàm in uigilijs. Nam una ex causis, quas affert Hippocrates, cur hyeme magis quàm æstete uentres pluribus alimentis egeant, est somnium longitudo. At si magis in uigilijs (ut isti opinantur) uentres replere melius est quàm in somno, profecto non quo tempore somni longissimi, copiosiora alimẽta essent sumenda, sed contra potius, eo nempe tempore quo uigiliæ somnos excedunt: quod estatis tempore accidit. Hippocrates itaq; in præposito aphorismo deceptionem eam comisisset quam Aristoteles primo sophisticorũ elenchorum, deceptionem non causæ ut

causa appellare consueuit. Accedit ad hoc quod sententia illa, paucis mutatis, somno optime accommodari potest, idq; de ipso demonstrare, quod ab Hippocrate de hyme & uere ostensum est. Nam si loco dictionis/hyeme & uere/ dictionem hanc/in somno/ aphorismo adaptemus, uera etiam eius sententia talis erit. Ventres in somno natura calidissimi. Quare per id tempus alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus plurimus est: unde & pluribus egent alimentis. Indicio sunt ætates & athletæ: Verum qui aliter quàm nos, sentiunt, nostram hanc sententiam ab Hippocratis aphorismo longe differre contendent: nullamq; esse conuenientiã inter somnum & hyemem asseuerabunt, ut qua ratione ab Hippocrate scriptum est, uentres hyeme plurimis alimentis egere, eadem, dicere ualeamus idem ipsis in somno contingere. At boni uiri quàm nam causam tradidit Hippocrates qua hyeme uentres plurimis alimentis egere comprobetur? Nullam certe aliam quàm hæc: quia uidelicet calor innatus interiora tunc petens, & in profundum secedens, calidiora uiscera efficit: & propterea ualidius alimenta concoquere possunt, quã æstate: in quo calor innatus ad exteriora fertur, uentresq; frigidiores remanẽt. Sed non ne hoc idem in somno & uigilijs euenit? Non ne calor in somno in-

teriora, in uigilijs uero exteriora petit? Hoc tam aperte ab Hippocrate sexto de uulgaribus morbis parte quarta concessum est, ut nil clarius dici aut excogitari poßit. Euidenter (enim ait) uigilans calidior exterius, interius autem frigidior dormiens econtrario, calidior uidelicet interius exterius uero frigidior: cui experientia quoq; attestari uidetur. Nam ut eam sententiam exponens Galenus inquit. Dormientes tum pluribus stragulis, uestibus, & capitis egēt tegumento, si frigidus ut hyberno tempore quo circunfunditur aer sit. Atqui interdiu uigilantes hæc non requirunt. Quin etiam maior inspiratio plus caloris in penetralibus corporis collectum esse testatur. Sicut itaq; innatus calor hyeme ad interiora uergit, æstate uero ad exteriora, ita in somno interiora petit exteriora uero in uigilijs. Quamobrem in somno pariter & hyeme uentres calidiores esse, æstate uero & in uigilijs frigidiores necessum est. Quemadmodum ergo imbecillior est concoctio æstate quàm hyeme, & propterea tunc uentres minus replere expedit, ita & in uigilijs uentres imbecillius concoquere dicendum est, quàm in somno. Quo fit ut eo tempore minus etiam repleri debeāt quàm eo, quo somnus iam instat. Quod idem quoq; Galenus quarta parte sexti de uulgaribus morbis ubi sententiam Hippo-

" cratis dicentem / Aqua edax uigilia edax / exponit
" nos docuit hunc in modum ſcribens. De hac etenim
" olim ſicut & de ſomno noticiam habuiſtis. Conco-
" quit planè ſomnus ut potè calido tunc interiora pe-
" tente: diſsipat uigilia inſito calido dum exterius emi
" cat ſecum haud exiguas corporeæ ſubſtantiæ parti-
" culas educente. Igitur propterea aqua & uigilia eda
" ces dictæ ſunt. Hoc idem quinta eiuſdem libri parte
" nobis indicauit, hæc dicens. Num igitur ſatius fortaſ
" ſe eſt hoc modo legere / labor articulis & carnibus /
" deinde ab alio principio / cibus & ſomnus uiſceribus /
" ut oratio eiuſmodi ſit. Exercitatio quidem articulis
" & carnibus utilitatem præbet, cibus uero & ſomnus
" uiſceribus. Naturali enim calido in profundum uer
" gente ut ipſe tradidit & eſcarum concoctiones melio
" res fiunt: & tunc uiſcera nutriuntur. At in uigilia na
" turali calore ad cutem profuſo uiſcera ſe ipſis frigi-
" diora euadunt, & quæ ipſis in ſomnis inerant hæc ex
" tremis omnibuſq; extrinſecis membris in uigilia.
" Quid clarius dici, aut excogitari poteſt? Igitur ſom
no cum hyeme conuenit quod in utriſque calor inna-
tus interiora petens, calidiora uiſcera reddit, & uali-
diora ad concoctiones perficiendas: contra uero æſta
te & in uigilijs. At id cauſa eſt, ut hyeme ualidiora
alimenta ſumere debeamus, uberiuſq; edere quàm æſta

te, ut Hippocrates dicebat: hoc itaq; causa quoq; iure optimo dici debet, ut cibos uberius uesperi capiamus, uentresq; magis repleamus, accedēte somno, quā mane instantibus uigilijs. Hanc somni ad hyemem proportionem sexto de uulgaribus morbis parte quarta nobis declarat Galenus, in iam adductæ sententiæ expositione, quæ talis erat/ Euidenter uigilans calidior exterius, interius autem frigidior, & contrarium inquit. Et concoctiones in dormientibus efficacius quàm in uigilantibus fieri non solum in uentriculo comestorum ciborum uerum etiam humorum in Iecore & uenis corporis, abditas sedes in dormientibus calidiores effici signum est: cum à nobis concessum & supra ostensum sit, omnium in corpore concoctionum ingenitum calorem præcipuum esse opificem. Ita sanè & in libris aphorismorū memoriæ prodidit de ætatibus, tēporibus, exercitationibusq; ubi habet. Ventres hyeme & uere natura calidißimi sunt et somni longißimi. His igitur temporibus plura alimenta danda sunt: siquidem insitus calor multus: pluri ergo indiget esca. Indicio sunt ætates & athletæ. In hisce quidem uerbis breuiter de ætatibus locutus est: in altero aphorismo latius atq; ideo clarius, ita inquiens. Crescentia corpora plurimum habent insiti calidi, plurimum igitur requirunt alimentum. Sin minus

" corpus digeritur, ſenibus uero exiguus calor ineſt,
" iccirco paucis fomentis egent. Secundum ætates quidem haud intro foraſq; ingenito calore migrante,
" ſed temporis progreſſu ſenilis ætas omnium frigidiſſima efficitur. At hyeme calore ad penitiora ſe condente, uentriculus quidem, & reliqua uiſcera calidiora ſub cutaneæ uero partes frigidiores redduntur.
" Et quæ deinceps. Ex quibus me hercle uerbis unicuique in promptu eſt uidere quod hyemi proportione hæc reſpondent corpora nempe quæ creſcũt, quæ exercitantur & ſomnus. Nam ſicut in hyeme quia calor innatus plurimus eſt, propterea plurimo alimento uiſcera egent, ita & corpora quæ creſcunt, & quæ exercitantur ob innati caloris abundantiam plurimũ poſtulant alimentum. At ſi hæc ita ſe habent id longe magis de ſomno dicendum, qui hyemi maxime aſſimilatur: cum in eo quemadmodum etiam in hyeme calor ad interiora ſecedat, & propterea uiſcera calidiora reddantur. Quod de ætatibus & athletis dicendum non eſt, ut præpoſita Galeni ſententia, ſatis aperte indicat. Verum (ut intelligo) ex oppoſite partis fautoribus quamplures ſunt, qui & ſi his & ſimilibus rationibus manus præbent: & fatentur uel inuiti ſalubrius eſſe cum animal incolume degit, ueſperi copioſiora ipſi alimenta præbere quàm manè, per horti

tamen posticum(ut aiunt)subterfugere conātur: dicentes hoc in ijs qui à grauedine & catarrho tenentur minime uerum esse. Quod quidem satis apparente ratione(falsa tamen)ostendere nituntur. Atq; in primis(inquiunt)cum grauedines & catarrhi nocte maxime uigeant, iccirco eorū qui ab ab eiusmodi morbis molestatur modicus esse debet cibus uespertinus: quem nox sequitur. Accedit ad hoc quod in somno maxime uapores ad caput deferuntur, ex quibus grauedines & catarrhi magnopere generantur: uesperi itaq; moderate uentres replere expedit ne uaporum tanta copia ad caput ascendat, quanta à multitudine ciborum eleuari solet. At si matutinus cibus uberior sumatur, grauedine & catarrho laborantibus nihil aut parum incommodi hoc afferet, cum illum sequantur uigiliæ: in quibus morbi illi, minus infensi sunt: ac pauciores uapores caput petunt quàm in somno. Sed (eorum pace dictum sit)ab ipsa ueritate sunt alienissimi. Nam primo cum hyeme pituita catarrhi & grauedines maxime uigeant, cur itaq; Hippocrates(ne à præposito aphorismo recedamus) præcipit ut eo tempore magis quàm æstate uentres repleantur? Huic quæstioni si aliquam adducant hi, solutionem eadem & nos ipsorum obiecta diluemus. At quam aliam meliorem afferre poterunt, illa quam Galenus primo de

natura humana nobis tradidit? Eam itaq; in medium adducamus ut quantum hi ab eius mente deficiant clarißime pateat. Galenus igitur quandam sententiã
" Hippocratis explicans quæ est eiusmodi / Ineunte
" hyeme bilis quia iam refrigescit decrescit, & pitui-
" ta de integro augetur, tum à frequentibus pluuijs,
" tum ab noctium longitudine / quærit quomodo pituita quæ frigida & humida est, non temperata ueluti sanguis, dicatur in hyeme augeri: cum ea sententia in
" aphorismis scripta sit. Ventres hyeme & uere natura
" calidißimi & somni longißimi. His igitur tempori-
" bus alimenta copiosiora sunt exhibenda. Etenim ca-
" lor innatus multus est: nutrimentum ergo plenius re-
" quirit indicio sunt ætates & athletæ. Et rursus alia
" quæ ait. Aestate & autũno cibos difficillime ferunt:
" hyeme uero facillime, medium locum uer habet. Si alimentum melius hyeme quàm alijs temporibus concoquitur quoniam uentres calidiores, conuenire itaq; uidetur ut sanguis potius quàm pituita augeatur: aut si hæc magis eo tempore crescit, minor utiq; ciborũ copia tunc esset sumenda. Quo igitur modo scrupulus hic explicabitur? Huic questioni satisfaciens Ga-
" lenus hæc scribit. Dicã quod sentio. Sunt qdẽ calidißi
" mi hyeme naturali calore uẽtriculi, hoc ẽ tẽperatißi
" mi, sed corporis partes è diuerso refrigerãtur hyeme

" ipseq; adeo uenter quibusdã, aut ex itinere, aut ob ue
" stium inopiã, aut uitæ genus, aut eiuscemodi quippiã
" Omnis igitur ambiẽtis aeris frigiditas in corpus pe
" nitißime se insinuat: quibusdam uero ad uentris usq;
" regionẽ penetrat, ut dictũ est. Itaq; ut perfecti recte
" sint in uentriculo sumpti cibi, in Iecore certe dũ mutã
" tur non absolutã assequuntur sanguificationis (ut sic
" dicam) cultũ. Sed aliqua in eo offensa existit. Quo mi
" nus totius corporis uenæ mutant illos refrigeratæ.
" Huc accedit ciborũ multitudo qui hyeme sumuntur:
" qbus qualitates quoq; sunt pituitosiores. Et quæ dein-
ceps. Ex quibus procul dubio constat hyeme pitui-
tam potius augeri in extimis corporis partibus quã
intimis: & ex indebito potius regimine in sex re
bus, quas non naturales appellant quã tẽporis ratione
quo pfecto tẽpore ut prima aphorismorũ parte dicit
Galenus & cõcoctiones & sanguificationes, & nu-
tritiones meliores fiũt, quã alijs tẽporibus. At cũ nox
(ut ad ppositũ redeam⁹) hyemi pportione respõdeat
eodẽ Galeno primo in sextũ de uulgarib⁹ morbis cõ
mentario testate, ppterea pituita catarrhi grauedi-
nes & similia nõ noctis ratione augebuntur sed eadẽ
ratione qua Galen⁹ dicebat hæc hyeme maxime fieri
nẽpe ob uestiũ inopiã, qbus occurrere uehemẽti aeris
frigiditati neqm⁹: ne exteriores partes ualdẽ refrige
ret: aut ob pituitosi uaporosiq; alicui⁹ cibi esũ aut uitæ

genus aut eiusmodi quippiam. At si aeris ambientis uehementi frigiditati occurramus, ciboſq; edamus qui nullo modo aut parum sint (ut sic dicam) uaporosi, & eorum esum (moderata interposita uigilia) sequatur somnus: qua tunc ratione magis nocte quàm die grauedines & catarrhi generabuntur? Quia (inquiunt ij) ex maiori ciborum quantitate uesperi sumpta, maior quoq; uaporum copia ad caput feretur in somno, quàm si in uigilijs eadem sumpta fuerit. Sed si hoc ipsis non admiserimus qua nam ratione id unquam probabunt? certe nulla cum eius rei nulla probabilis ratio afferre poßit. Nam cum in somno optime concoctiones procedãt: in uigilijs uero imperfectiores sint ut supra ostensum est: ob id si æqualiter, ne dicam magis, uentres in uigilijs et in somno repleantur, ea quæ in ipsis continebuntur dum animal uigilabit, imperfecte cõcoq̃ntur & cruda remanebũt: Ex cruditatibus uero maxime caput repleri: & ijs quidẽ uaporibus ex q̃bus facillime catarrhi & grauedines generantur, q̃s dubitare potest? cum ab omnibus planè bonis medicinæ authoribus id apertißime concessum sit? Accedit ad hoc quod uapores si qui ad caput ferantur in somno, melius ab eius uirtute naturali concoqui poterunt, quàm illi qui in uigilijs illud petent. Nam ut dictum est, quiescente uirtute animali, naturalis me-

lius

lius operari ſuoq; munere fungi poteſt, quàm eo tem pore quo illa eſt in opere. Quinimmo ut primo de ſymptomatum cauſis declarat Galenus, conuenire ui detur, ut poſt uigilias cerebrum moderata humidita te ciborum repleatur. Nam id in multo negocio fati gatum, et ſiccatum ea proculdubio indiget. Cum uero animal uigilare oportet, ea non opus eſt humiditate. Propterea modica ciborum quantitas tũc ſumi debet: ne illa humiditate cerebrum repleatur quando mini me expedit, eoq; tẽpore quo naturalis facultas ab ani malis opere impedita, imbecillime operari, ac conco quere poteſt. Quo fit ut cruda in cerebro remanens, tandem accedente aere noctis frigido, in catarrhum & grauedinem conuertatur. Quod multis imponit, credentibus ob nocturnum cibum ea prouenire. Ma ior itaq; ciborum copia in animalibus etiam quæ à ca tarrho & grauedine affliguntur, ueſperi conuenit quàm mane. Cauendum tamen eſt, ne eorum uentres immodice ueſperi quoq; repleamus, eoſq; cibos ipſis exhibeamus, qui ex ſui natura caput tentant: quibus & catarrhi & grauedines, & cæteri capitis morbi plurimum augeri ſolent: non autẽ à maiore ciborũ co pia ueſperi magis quàm mane ſumpta, modo illa non immoderata ſit. Nam ſiue mane, ſiue ueſperi nimium uentres repleamus, his profecto maxime officiet qui

dictis morbis laborant. Ex hoc enim caput nimium
repleri certißimum eſt. Quod reſpiciens Galenus in
documento pro puero morbo comitiali laborante im-
modicas uentris repletiones uetuit, maiorem tamen
ciborum partem ſolidioremq; in cœna exhibendam
« præcipit. Ait enim. Poſt hæc autem ad prandium eat
« & prius quippiam ex his quæ uentrem molliunt aſ-
« ſumat, uel holus, uel ſalſamentum, uel ptiſanam, uel
« oliuas, cum tertia panis parte: reliquas uero duas in
« cœnæ tempus ſeponat, cum ualentioribus obſonijs.
Si in hoc morbo, in quo nō minus quā in grauedine et
catarrho timende ſunt euaporationes ad caput (quas
iſti nocte & in ſomno fieri dicunt) Galenus uberiorē
cœnam prandio præcipit, cur itaq; nos hoc in catar-
rho & grauedine uerebimur? Cur in ijs morbis mino
rem ciborum copiam ueſperi exhibebimus quàm ma-
ne? Certe nimia uentris repletio & mane & ueſperi
fugienda eſt, ut concoctiones rectius procedant, mi-
nor tamen ciborum quantitas, & concoctu facilior
mane ſumenda, ut Galenus dicebat. Hæc itaq; cum ſic
ſe habeant iure optimo Auicennæ ſentētia prima fen
tertij canonis eſt caſtiganda: quæ in epilepſiæ cura-
« tione ab eo ſcripta eſt. Et ille (inquit) cuius conſuetu
« do non tolerat ut ſemel reficiatur diuidat cibum ſuum
« qui ſit minus ſaturitate in tres partes. Hucuſq; fortaſ-

ſe ſententia Auicennæ recte ſe habet, & Galeni decretis conſentit. Sed quod ſequitur Galeno penitus aduerſatur. Ait enim. Et ſumat duas tertias in prãdio, & tertiam eius in cœna. Mirum profecto eſſet Auicẽnam tam aperte à Galeno diſſentire abſq; eo quod illius nullo modo meminerit, à quo totam eam ſententiam tranſumpſiſſe uidetur. Meo itaq; periculo iurarẽ, aut Auicennam male illa uerba ex eo documento trãſtuliſſe, aut praue ab ijs qui Auicennam latinitate donarunt fuiſſe interpretata. Verum quomodocũque res ſe habeat à medicorũ principe Galeno (ut ipſius met Auicennæ uerbis utar) ipſaq; ueritate recedere non debemus: ſed id tanquam uerißimum affirmare, longe uidelicet ſalubrius eſſe, ueſperi plura ac ualidiora alimenta ſumere quàm mane. Quod cum ita ſit, tuam ẽt amplitudinem hortarer ut conſuetudine illa (quæ ciſũmopere officit) derelicta meliorem complectatur. Id tamen illico faciendum & repente non exiſtimo, ſed paulatim. Repentinæ enim conſuetudinum mutationes, ſemper praue ſunt. Hoc ſi feceris & incolumiorem & longiorem uitam quàm ſi eam conſuetudinem ſeruaueris procul dubio deges. Quod Deus. Op. Max. tibi concedere dignetur. Vale.

ERRATA INTER IMPRIMENDUM ADMISSA, QUAE ANIMADUERSIONE DIGNA PUTAUIMUS, HIC SUNT ANNOTATA: CÆTERA PER SE ERUDITUS LECTOR EMENDABIT.

ERRATA INTER IMPRIMEN-
*dum admissa, quæ animaduersione digna pu-
tauimus, hic sunt annotata: cætera per
se eruditus lector emendabit.*

Char.	Pag.	
1	2	in constantiæ .leg. inconstantiæ
		hoscæ.leg.hosce
		per arduum.leg.perarduum
2	1	defensiene.leg.defensione
		sũumis.leg.summis
3	2	ad huc.leg.adhuc
4	1	afferti.leg.affert.
	2	Auicenne.leg.Auicennæ
6	2	propteruus.leg.proteruus
7	1	pudridarum.leg.putridarum
		aberent.leg.aberrent
	2	in morbois.leg.in morbis
		huiuscæ.leg.huiusce
10	1	pudridarum.leg.putridarum
11	1	exonorationem.leg. exonerationem
12	1	cruditatas.leg.cruditas
14	1	hũc & illuc . leg.huc & illuc
		corpos.leg.corpus
25	1	cũm.leg.cum

Char.	Pag.	
32	1	dictus.leg.uictus
		non ex nececeßitate leg. non ex necessitate
	2	catharrhi.leg.catarrhi
		cruditat.leg.cruditatem
33	1	à perfectiora.leg.à perfectiore
35	2	apretionem.leg.apertionem
37	1	prohibibit.leg.prohibebit
42	1	commitari.leg.comitari.
	2	& principijs.leg.& in principijs
45	1	tunc cum sanguinis.leg.tunc admittit cum sanguinis
48	2	adnotatione.leg.annotatione
49	1	concoctam purganda.leg. concoctã purgandam,
		Qod.leg.Quod
51	1	sub luere.leg.subluere
52	1	multi ex his.leg.multa

In Epistola de cœna & prandio.

Char.	Pag.	
1	1	quæo.leg.queo.

Char.	Pag.	
3	2	immaginemur.leg.imaginemur
		assendere.leg.ascendere
4	2	in columem.leg.incolumem
5	2	concococtioni.leg.concoctioni
9	1	molestatur.leg.molestantur.

¶ Romæ apud Valerium Doricum, & Ludouicum fratres Brixianos.

M. D. XLVII.

Dubia in paternum

~~Quest...~~ .

Quod teneat humores mobiles ex se aliu cum inclinatione ad aliquam partem nō posse dici turgentes, Nos aut duas tm facimus drias mobilium et gescentium

Quod teneat ethicam prius quam putridam curandam funda.to qd a solidis fiant coctiones Nos vero prius putridam stante qd humores sin causa eleuandi gradum ethice sicut fuera sue p.d gñonis, coctiones aut q in rebus putridis fiunt a natura nō sunt 13 pure alterationes ab ex.co

Quod nō ratione febris phibent euacuationes ut ipse, 53 ¶ humores indispositos

Quod cum tenuerit expectandas coctiones pfectus, dat latenas auctoritati gali passim coquentis prim euacuantis

Quod teneat ~~ad~~ humores turgētes in pncipio pur gandos ¶ febris paruum calorem, nos ¶ neotum ne figant in aliquo loco

Dubium q med.ts atrahentibus an si ¶ ppam formam trahunt, regrat; etiam maior calor quam ha beant humores ab illo educendi